

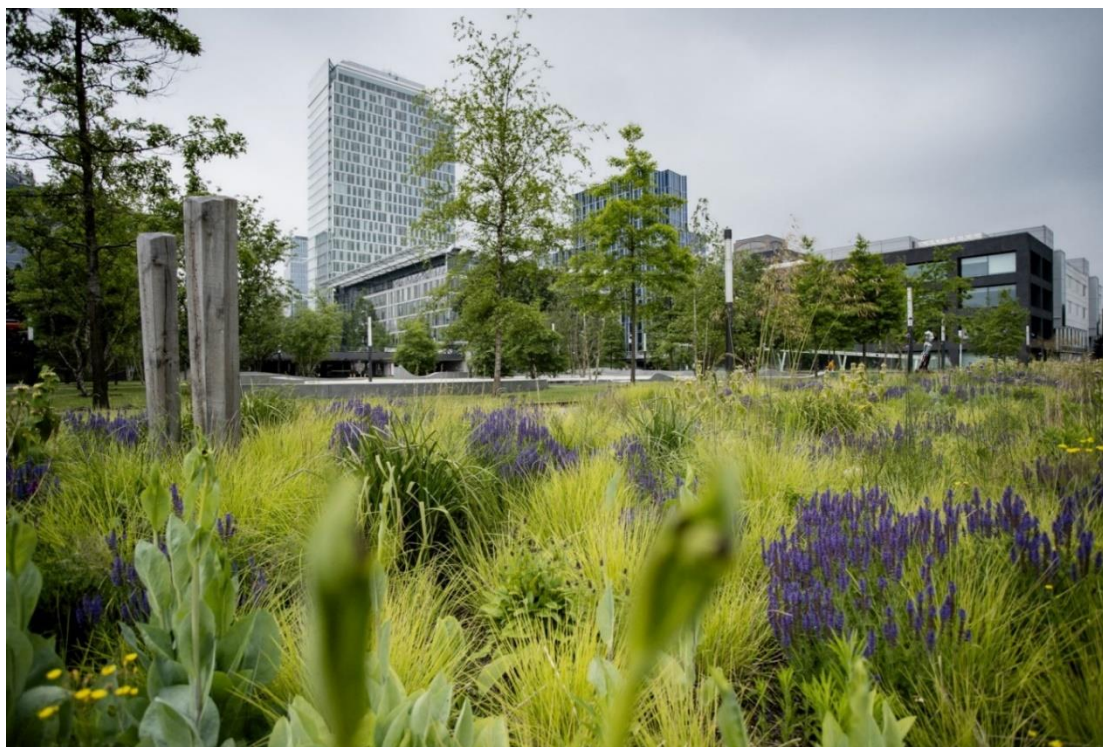
Rapport

Projectnummer: 51028012
Referentienummer: 51028012
Datum: 04-06-2025

Archeologisch onderzoek plangebied Mallejan te Best, gemeente Best

Bureauonderzoek

SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 51028012

Versie	Status	Datum
C1	Oplevering concept aan opdrachtgever voor beoordeling bevoegde overheid	04-06-2025
D1	Definitief na goedkeuring bevoegde overheid	xx-xx-2025

Verantwoording

Titel Archeologisch onderzoek plangebied Mallejan te Best,
gemeente Best
Subtitel Bureauonderzoek
SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 51028012
2468-4813

ISSN-nummer
Projectnummer 51028012
Referentienummer 51028012
Revisie C1
Datum 04-06-2025

Auteur Mevr. L. Veenendaal, MA
KNA Prospector (actornummer: 42664635)
E-mailadres Lisanne.veenendaal@sweco.nl

Gecontroleerd door Mevr. P. Beurskens MA
Senior KNA Prospector/Senior KNA Archeoloog
(actornummer 69784247)

Paraaf gecontroleerd

PB

Goedgekeurd door Drs. T.H.L. Hos
Teammanager

Paraaf goedgekeurd

Sweco voert archeologisch onderzoek uit onder procescertificaat SIKB BRL 4000 'Archeologie' (KNA versie 4.1) en de protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004. De archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm van de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1).

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving. In dit kader dient ook opgemerkt te worden dat geraadpleegde bronnen niet altijd zonder fouten en volledig zijn. Daar Sweco voor het verkrijgen van historische informatie afhankelijk is van deze bronnen, kan Sweco niet instaan voor de juistheid en volledigheid van deze informatie.

Administratieve gegevens

Uitvoerder		Sweco
Provincie	Noord-Brabant	
Gemeente	Best	
Plaats	Best	
Toponiem	Mallejan	
Kaartbladnummer	51B (1:25.000)	
Kadastrale gegevens	Gemeente Best, sectie E, nummers 5258, 6003, 6004, 6005 en 6247	
x/y-coördinaten (centrum)	X:154.412/ Y:391.329	
Opdrachtgever	PartnersRO	
Onderzoeksmeldingsnummer Archis3	5797839001	
Archis monumentnummer	N.v.t.	
Archis waarnemingsnummer	N.v.t.	
Archeoregio NOaA	Brabants zandgebied	
Oppervlakte plangebied	Circa 4.800 m ²	
Bevoegde overheid	Gemeente Best Dorpsplein 2 5680 AB Best	E: info@gemeentebest.nl T: 0499 360 911
Deskundige namens de bevoegde overheid Projectmedewerker(s)	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant Mevr. Ria Berkvens R.Berkvens@odzob.nl	
Periode van uitvoering	Mei 2025	
Beheer en plaats van documentatie	Sweco	

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding van het onderzoek	9
1.2 Kader onderzoek	9
1.3 Methodiek	9
1.4 Doelstelling onderzoek	9
1.5 Uitvoeringsperiode en controle	9
2 Bureauonderzoek	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Doelstelling en vraagstelling	11
2.3 Afbakeningen plangebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik	11
2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	11
2.3.2 Huidig gebruik van het plangebied	11
2.3.3 Toekomstig gebruik van het plangebied	11
2.4 Vigerend beleid	11
2.5 Milieuhygiënische situatie	12
2.6 Aardwetenschappelijke gegevens	12
2.6.1 Landschappelijke ontwikkeling	13
2.6.2 DINO	13
2.6.3 Geomorfologie	14
2.6.4 Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4)	14
2.6.5 Bodemkunde	14
2.6.6 Boringen en/of sonderingen	15
2.6.7 Grondwater	15
2.7 Archeologische waarden	16
2.7.1 Archeologische Monumenten	16
2.7.2 Archeologische onderzoeksmeldingen met bijbehorende vondstmeldingen	16
2.7.3 Losse archeologische vondstmeldingen	20
2.8 Andere bronnen	21
2.8.1 Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant herziening 2024	21
2.8.2 Wetenschappelijke publicaties, archieven en provinciaal archeologisch depot	21
2.9 Historische situatie	21
2.9.1 Historisch kaartmateriaal	21
2.10 Bouwhistorische gegevens	23
2.11 Tweede Wereldoorlog	23
2.12 Heemkunde Vereniging	24
2.13 Bodemverstoring	24

2.14	Gespecificeerde archeologisch verwachting	25
2.14.1	Toelichting.....	26
2.14.2	Bodemverstoring	27
3	Conclusie en advies	28
	Literatuurlijst.....	30
	Bronnenlijst.....	30

Tabellen

Tabel 2-1	Aardwetenschappelijke informatie
Tabel 2-2	Geraadpleegd historisch kaartmateriaal
Tabel 2-3	Gespecificeerde archeologische verwachting

Kaarten

Kaart 1.	Het plangebied op de topografische kaart (1:25.000)
Kaart 2.	Het plangebied op de kadastrale kaart
Kaart 3.	Het plangebied op een luchtfoto uit 2022
Kaart 4.	Het plangebied op de gemeentelijke beleidskaart
Kaart 5.	Het plangebied op paleogeografische kaarten
Kaart 6.	Het plangebied op de geomorfologische kaart 1:50.000 van Nederland
Kaart 7.	Het plangebied op het actueel hoogtebestand (AHN4)
Kaart 8.	Het plangebied op de bodemkaart
Kaart 9.	Archeologische waarden en onderzoeken rondom het plangebied
Kaart 10.	Het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit 1817
Kaart 11.	Het plangebied op de militaire topografische kaart uit 1900
Kaart 12.	Het plangebied op de topografische kaart uit 1953
Kaart 13.	Het plangebied op de topografische kaart uit 1963
Kaart 14.	Het plangebied op de topografische kaart uit 1994
Kaart 15.	Het plangebied op de topografische kaart uit 2019

Bijlagen

Bijlage 1.	Overzicht geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2.	Onderzoeksmeldingen met bijbehorende vondsten/sporen
Bijlage 3.	Losse vondstmeldingen
Bijlage 4.	Bewoningsgeschiedenis van Nederland
Bijlage 5.	AMZ-cyclus

Samenvatting

Inleiding

Sweco heeft in opdracht van PartnersRO in mei 2025 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied gelegen aan de Mallejan te Best in de gemeente Best.

In het plangebied zal een gymzaal worden gerealiseerd. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken dient in het kader van de omgevingswet en de hierbij behorende onderliggende regelgeving inzichtelijk worden gemaakt welke archeologische waarden binnen het plangebied kunnen worden verwacht en wat het effect is van eventuele ingrepen op deze archeologische waarden.

Doel van het bureauonderzoek is een antwoord te vinden op de vraag wat de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied is. Dit wordt uitgevoerd door middel van het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en verwachte archeologische waarden.

Met de resultaten van het archeologisch onderzoek kan worden vastgesteld of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of vervolgonderzoek dan wel planaanpassing noodzakelijk is.

Verwachting

Volgens de opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting geldt er een middelhoge verwachting voor de perioden Paleolithicum en Mesolithicum en een hoge archeologische verwachting voor de perioden Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

Conclusie

In 2010 heeft er in en rond het plangebied Mallejan een archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het huidige plangebied bevond zich in zone B, waar een vervolgonderzoek is aanbevolen in de vorm van een archeologische begeleiding bij de sloop van bestaande bebouwing en een proefsleuvenonderzoek op de locaties die niet bebouwd zijn. Het huidige bureauonderzoek toonde aan dat er zich mogelijk archeologische waarden in het plangebied zouden kunnen bevinden. Op basis van een middelhoge en hoge trefkans blijft de kans reëel dat archeologische resten binnen het plangebied aanwezig zijn. Daarom wordt het eerder gegeven advies overgenomen.

Advies

Omdat archeologische resten voornamelijk in de vorm van grondsporen worden verwacht, is in dit stadium een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode. Bij een proefsleuvenonderzoek dienen verspreid over het plangebied sleuven gegraven te worden met als doel om eventuele archeologische waarden te karteren en waarden. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Aangezien het plangebied, in verband met aanwezige constructies, niet op alle locaties door een proefsleuvenonderzoek kan worden onderzocht is de meest geschikte onderzoeksmethode een opgraving, variant archeologische begeleiding. Hierbij begeleidt de archeoloog de civieltechnische graafwerkzaamheden waarbij archeologische waarden bij het aantreffen direct geborgen worden en daarmee ex-situ worden behouden. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Bovenstaand advies is van Sweco. Er is, op grond van de gebruikte onderzoeksmethode, geprobeerd een zo gefundeerd mogelijk advies te geven. Over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig uitsluitel worden gegeven. Aan dit advies kunnen geen rechten worden ontleend. De resultaten van dit onderzoek zullen eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Best) die vervolgens het advies over neemt of niet.

Als het plangebied nu of in de toekomst door de gemeente Best wordt vrijgegeven voor bodemroerende werkzaamheden, dan blijft er, conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016, een meldingsplicht bestaan. Eventuele archeologische resten die bij werkzaamheden worden aangetroffen, moeten worden gemeld bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het is verder raadzaam om ook de gemeente Best op de hoogte te stellen.

De Omgevingswet regelt dat in het geval van archeologische toevalsvondsten van algemeen belang, niet alleen de minister van OCW, maar ook de gemeente bevoegd is om bodemverstorende werkzaamheden stil te leggen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In opdracht van PartnersRO heeft Sweco een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd naar de locatie Mallejan te Best, gemeente Best (zie kaart 1). De initiatiefnemer heeft het voornemen binnen het plangebied een gymzaal te realiseren.

1.2 Kader onderzoek

Om deze ontwikkeling mogelijk te maken dient in het kader van de omgevingswet en de hierbij behorende onderliggende regelgeving inzichtelijk worden gemaakt welke archeologische waarden binnen het plangebied kunnen worden verwacht en wat het effect is van eventuele ingrepen op deze archeologische waarden.

1.3 Methodiek

Het archeologisch onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (hoofdstuk 2). Uitgaande van de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting wordt een advies gegeven of vervolgstappen noodzakelijk zijn (hoofdstuk 3).

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Dit rapport voldoet aan de eisen en specificaties van BRL4000 protocol 4002.

1.4 Doelstelling onderzoek

De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen voorafgaand aan die werkzaamheden de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht.

1.5 Uitvoeringsperiode en controle

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in mei 2025 door mevr. L. Veenendaal (KNA Prospector Ma). Het rapport is gecontroleerd door mevr. P. Beurskens MA (Senior KNA Prospector/Senior KNA Archeoloog) en goedgekeurd door drs. T.H.L. Hos (Teamleider).

2 Bureauonderzoek

2.1 Inleiding

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd onder certificaat op grond van de BRL SIKB 4000 (KNA, versie 4.1, 19-02-2018) en volgens de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1, 19-02-2018, protocol 4002), die is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie en is ondergebracht bij het SIKB te Gouda.¹

Dit protocol bestaat uit elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01)
2. Aanmelden onderzoek bij Archis
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid (LS01)
4. Beschrijven huidig gebruik en toekomstige situatie (LS02)
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden ondergrond (LS02, LS03, LS04)
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke kenmerken (LS04)
8. Opstellen gespecificeerde verwachting en formuleren onderzoeksstrategie (LS05)
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek (LS06)
10. Aanleveren standaardrapport - afmelden onderzoek in Archis
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-depot (DS05)

Processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan de gespecificeerde verwachting (stap 8) wordt opgesteld. Deze stappen worden behandeld in paragraaf 1.1 en hoofdstuk 2. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. Processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het openbaar maken van het bureauonderzoek voor derden bij onder meer Archis en het e-Depot.

Bij de uitvoering van het bureauonderzoek is niet afgeweken van de BRL.

Bij het uitvoeren van deze werkzaamheden zijn onder andere de volgende bronnen geraadpleegd:

- het Archeologische Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- geologische kaarten, geomorfologische kaarten en bodemkaarten;
- de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINOLoket);
- literatuur en historisch kaartmateriaal;
- bouwhistorische gegevens;
- een recente topografische kaart;
- recente luchtfoto's;
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4);
- de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant;
- de archeologische verwachtingskaarten van de gemeente Best;
- plaatselijke (amateur-)archeoloog c.q. heemkundevereniging.

¹ SIKB.

2.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Hiervoor wordt een inventarisatie gemaakt van bekende aardwetenschappelijke, archeologische en (cultuur)historische gegevens. Aan de hand van deze inventarisatie wordt het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. De vraagstelling voor het onderzoek is: welke archeologische waarden zijn in het plangebied (mogelijk) aanwezig of kunnen worden verwacht?

2.3 Afbakeningen plangebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied is het gebied waarbinnen de ruimtelijke ontwikkeling plaats vindt. Het onderzoeksgebied is het gebied waarbinnen voor het bureauonderzoek relevante informatie wordt verzameld. Dit is het gebied in een straal van circa 500 m rondom het plangebied. Deze afstand is gebaseerd op de aanname dat hiermee afdoende informatie over het plangebied kan worden verzameld om een goede gespecificeerd archeologisch verwachting op te kunnen stellen.

Het plangebied ligt aan de Mallejan, in de bebouwde kom van Best, in de gemeente Best (zie kaart 1) en heeft een oppervlak van circa 4.800 m². Het maaiveld ligt volgens het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN4) rond 15,3 m NAP en de centrumcoördinaten van het plangebied zijn X:154.412 / Y:391.329. Het plangebied is kadastraal bekend als gemeente Best, sectie E en (delen van) percelen 5258, 6003, 6004, 6005 en 6247 (zie kaart 2).

2.3.2 Huidig gebruik van het plangebied

Voor het bureauonderzoek is het van belang de huidige situatie te onderzoeken. Landgebruik en bebouwing kunnen van invloed zijn op de archeologische verwachting. Hiervoor is gebruik gemaakt van de meest recente gegevens. Het plangebied is momenteel grotendeels bebouwd en bestraat (zie kaart 3). De omliggende percelen zijn in gebruik als grasland.

2.3.3 Toekomstig gebruik van het plangebied

Het toekomstige gebruik/inrichting van het plangebied kan gevolgen hebben voor het vervoltraject. De toekomstige inrichting van het plangebied kan gevolgen hebben op het in-/ex-situ behoud van de archeologische waarde.

In het plangebied is een gymzaal gepland. Bij de gymzaal worden geen parkeerplaatsen aangelegd. De gymzaal zal namelijk enkel in gebruik worden genomen door de kinderen van de basisscholen uit de wijken Aarlesche Erven en Dijkstraten (voor het schoolvak gym). Kinderen zullen vanwege de korte afstand te voet van de basisscholen naar de gymzaal komen. De gymzaal zal in de avonduren niet worden gebruikt. De huidige bebouwing zal in 2027 worden gesloopt. Het oppervlak en de diepte van versterking ten behoeve van de nieuwbouw is momenteel nog onbekend. De geplande werkzaamheden kunnen tot gevolg hebben dat eventueel aanwezige archeologische waarden worden verstoord.

2.4 Vigerend beleid

Sinds 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht. Het doel van deze wet is te voorkomen dat archeologische waarden uit het verleden verloren gaan. In deze wet zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het beheer van het bodemarchief binnen hun grondgebied. Voor een goed beheer van dit bodemarchief gebruikt de gemeente een archeologische beleidskaart. De archeologische beleidskaart geeft een gemeentebreed overzicht van bekende en te

verwachten archeologische waarden. De kaart maakt inzichtelijk waar en bij welke ruimtelijke ingrepen een archeologisch onderzoek verplicht is en wordt als toetsingskader gebruikt voor ruimtelijke procedures.

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan 'Parkeernormen en Archeologie' (d.d. 06-02-2017) van de gemeente Best. Volgens dit bestemmingsplan heeft het grootste gedeelte van het plangebied (noorden) een dubbelbestemming Archeologie 3. Volgens de bijbehorende planregels is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen groter dan: 250 m² en dieper dan 30 cm beneden maaiveld.²

Volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting (zie kaart 4).³

2.5 Milieuhygiënische situatie

Te gelijker tijd met het archeologisch bureauonderzoek is er voor het plangebied een milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd door Sweco.⁴

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kan niet uitgesloten worden dat op de onderzoekslocatie bodembedreigende en milieubelastende activiteiten en ontwikkelen hebben plaatsgevonden die in potentie tot een sterke verontreiniging geleid kunnen hebben.

Op basis van bovenstaande wordt verwacht dat op de onderzoekslocatie de toelaatbare kwaliteit van de bodem mogelijk wordt overschreden. Derhalve bestaan er volgens Sweco in potentie milieuhygiënische belemmeringen voor de voorgenomen wijziging in gebruik, de (graaf)activiteiten en het toelaten van een bodemgevoelig gebouw op een bodemgevoelige locatie. De onderzoeksresultaten geven derhalve aanleiding voor een vervolgonderzoek.

2.6 Aardwetenschappelijke gegevens

Het landschap heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in het nederzettingsspatroon. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang te weten hoe het landschap er in het verleden heeft uitgezien. Men kan meer te weten komen over dit landschap door de geologische opbouw, de bodem en de hydrologie van een gebied te bestuderen.

Tabel 2-1 Aardwetenschappelijke informatie

Bron	Informatie
Geologie ⁵	Formatie van Bostel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie ⁶	Dekzandwelingen
Bodemkunde ⁷	Noordelijke gedeelte van het plangebied: Hoge zwarte enkeerdgronden Zuidelijke gedeelte van het plangebied: Laarpodzolgronden
Grondwatertrap ⁸	VI

² Portaal voor Ruimtelijke Plannen.

³ Gemeentelijke beleidskaart.

⁴ Coterlet 2025.

⁵ De Mulder et al., 2003.

⁶ NGR/Wageningen Environmental Research (2019).

⁷ NGR/Wageningen Environmental Research (2018).

⁸ BRO - Grondwaterspiegeldiepte Model voor Nederland (50x50 meter grid), 2021.

2.6.1 Landschappelijke ontwikkeling

Gedurende de laatste ijstijd, genaamd het Weichselien (115.000 – 10.000 jaar geleden), had de wind vrij spel in het verplaatsen van zand en silt. In deze periode werd over een groot deel van Nederland, waaronder ook binnen het plangebied, een pakket dekzand afgezet.⁹ De dekzanden zijn onderverdeeld in het Oude en Jonge dekzand. Het Oude dekzand is tijdens het Pleniglaciaal (73.000 – 12.500 jaar geleden) in horizontaal gelaagde pakketten afgezet. Door verspoeling komen er vaak lemige of (zwak) grindige banden in het Oude dekzand voor. Het Jonge dekzand is tijdens het Laat-Glaciaal (14.650 – 11.650 jaar geleden) afgezet in de vorm van dekzandruggen. Het Jonge dekzand is uitsluitend eolisch afgezet en bevat daardoor geen leem- en grindfractie. Het Jonge dekzand wordt ook wel het Laagpakket van Wierden genoemd, welke behoort tot de Formatie van Boxtel. Hieronder valt ook het Oude dekzand. Het water van de in het voorjaar smeltende sneeuwmassa's erodeerde een deel van de dekzandruggen, waarna afzetting plaatsvond in de lagere delen van het landschap als vlaktes van verspoelde dekzanden. Volgens de geologische kaart bevindt het plangebied zich in een uitgestrekt gebied met afzettingen van de Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden; fluvioperiglaciale afzettingen (leem en zand) met een zanddek.¹⁰

In het Holoceen (vanaf circa 10.000 jaar geleden tot heden) zijn door verwaaiing van de dekzanden lokaal stuif-zandgebieden ontstaan. Bij het ontstaan hiervan speelde de mens een belangrijke rol, door beweiding, afbranden en het steken van plaggen op de heidevelden dat voornamelijk plaatsvond in de Nieuwe tijd. De stuifzanden worden gerekend tot het Laagpakket van Kootwijk, welke behoort tot de Formatie van Boxtel. Op circa 1,8 kilometer ten zuiden van het plangebied bevindt zich het dichtstbijzijnde stuifduinencomplex. Daarnaast zijn er in (lokale) beekdalen afzettingen gevormd bestaande uit leem, veen en zand. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Singraven, welke tevens behoren tot de Formatie van Boxtel. Het plangebied ligt tussen twee dalvormige laagten in. Deze laagten liggen ten oosten (130 meter) en ten westen (60 meter) van het plangebied. In het verleden heeft door deze dalvormige laagten een beek gestroomd.¹¹

De Paleogeografische kaarten geven aan dat het plangebied vanaf 9.000 v. Chr. tot heden binnen Pleistocene zandgebieden ligt.¹²

2.6.2 DINO

Het Dinoloket¹³ is de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO). Het DINO-systeem is de centrale opslagplaats voor geowetenschappelijke gegevens over de diepe en ondiepe ondergrond van Nederland. Het archief omvat diepe en ondiepe boringen, grondwatergegevens, sonderingen, geo-elektrische metingen, resultaten van geologische, geochemische en geomechanische monsteranalyses, boorgatmetingen en seismische gegevens. De site wordt beheerd door TNO.

In het Dinoloket zijn enkele boringen bestudeerd.¹⁴ Hieruit blijkt dat de ondergrond op circa 50 meter ten westen van het plangebied in de bovenste 0,70 m -mv bestaat uit matig fijn zand. Hieronder zit een leemlaag van 20 centimeter. Vanaf 0,90 m -mv zit tot 2,50 m -mv matig fijn zand. Hieronder zit tot zeker 4,00 m -mv leem. Op de locatie van een tweede

⁹ De Mulder et al., 2003.

¹⁰ Berendsen 2008.

¹¹ Berendsen, 2008.

¹² Vos & de Vries, 2013.

¹³ Dinoloket.

¹⁴ DINO boornummers B51B0819 en B51B0817.

boring, op 250 meter ten zuiden van het plangebied, bestaat de bodem tot 1,00 m -mv uit matig fijn zand. Hieronder komt een leemlaag van 30 centimeter voor. Deze laag wordt tot 1,50 m -mv opgevolgd door matig fijn zand. Tot 2,70 m -mv komt leem voor en hieronder zit wederom matig fijn zand. De leemlagen en de hieronder liggende zandlagen behoren tot het Oude dekzand. Het hoger liggende (matig) fijne zand kan tot het Jonge dekzand worden gerekend.

2.6.3 Geomorfologie

De geomorfologische kaart van Nederland geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn weer. Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied op dekzandwelingen (zie kaart 6).¹⁵

Bij windafzettingen en in het bijzonder die met flauwe hellingen (dekzand) komt vaak een zwak golvend oppervlak voor, waarvan de terreinverheffingen niet afzonderlijk kunnen worden aangegeven (L51). Dit geldt voor het plangebied. Op de hogere delen hiervan kan een oud-bouwlanddek voorkomen (9vc). Plaatselijk zijn zwak golvende dekzanden in de loop van het Holoceen door veen bedekt. Dit veen is later voor het grootste deel afgegraven, zodat nu nog slechts resten ervan aanwezig zijn (L51w).¹⁶

2.6.4 Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4)

Het Actueel Hoogtebestand Nederland¹⁷ vormt een belangrijke aanvullende informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laseraltimetrie verkregen digitale bestand vormt een gedetailleerd beeld van het huidige reliëf in het plangebied. Uitgaande van het AHN4 ligt het plangebied op 15,3 m NAP (zie kaart 7).

Vanaf het plangebied loopt het gebied naar het noorden toe af. Op circa 1 kilometer ten noorden van het plangebied ligt het NAP op 13,0 m. Op het AHN zijn deze lagere gebieden te herkennen als noord-zuid georiënteerde stroken. Deze stroken zijn de voormalige dalvormige laagten, waar een beek doorheen heeft gelopen. In het gebied dat tussen deze laagten is gelegen, ligt het gebied ongeveer 1 meter hoger, namelijk rond de 14,0 m NAP. Ten oosten van het plangebied ligt de hoogte rond de 16,0 m NAP. Op 1 kilometer ten zuiden en westen van het plangebied is de hoogte opgelopen naar circa 17,0 m NAP. Binnen deze hoger gelegen gebieden is veel bebouwing aanwezig. De hoger gelegen gebieden zijn volgens de geomorfologische kaart te karteren als dekzandwelingen.

2.6.5 Bodemkunde

Op de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) is het noordelijke gedeelte van het plangebied gekarteerd als hoge zwarte enkeerdgronden en het zuidelijke gedeelte van het plangebied is gekarteerd als laarpodzolgronden (zie kaart 8).¹⁸ Enkerdgronden en laarpodzolgronden zijn vergelijkbare gronden, zoals hieronder te lezen is.

Hoge zwarte enkeerdgronden

Enkerdgronden zijn oude bouwlanden, die vanaf de Late Middeleeuwen op de Pleistocene zandgronden zijn ontstaan door het opbrengen van mest (uit potstallen) vermengd met plaggen, die gestoken werden op de woeste gronden (zoals heide, bossen en beekdalen). Dergelijke gronden zijn eerst ontstaan op de hogere delen van het landschap en hebben zich later uitgebreid tot de lagere delen. Ze bestaan uit dikke lagen leemarme en humusrijke gronden. Het belang van een enkerdgrond ligt in de beschermende kwaliteiten van het dek. Eventuele archeologische waarden worden in de regel door het dikke dek beschermd

¹⁵ NGR/Wageningen Environmental Research (2019).

¹⁶ NGR/Wageningen Environmental Research 2019.

¹⁷ PDOK/Rijkswaterstaat (2023) 'Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4) WCS.

¹⁸ NGR/Wageningen Environmental Research (2018).

tegen versterking door onder andere agrarische activiteiten. Sinds de jaren '80 van de 20^e eeuw is er een grotere en meer systematische aandacht voor plaggenbodems in Nederland. In veel gevallen bleken de betreffende terreinen een hoge dichtheid aan verhoudingsgewijs goed geconserveerde archeologische overblijfselen te bevatten, soms zelfs complete archeologische landschappen. De vaak opmerkelijke resultaten vormen de belangrijkste bron voor de beschrijving van de bewoning en het landgebruik in de zandlandschappen voor de periode vanaf de Midden Bronstijd tot in de Nieuwe tijd. Veel hiervan representeert de vroegere geschiedenis van de dorpen die tussen de 9^e en de 12^e eeuw naast de essen kwamen te liggen. De rijkdom aan archeologische resten heeft er toe geleid dat de hoger en droger gelegen plaggendecken of enkeerdgronden over het algemeen een hoge indicatieve archeologische waarde kregen.¹⁹

Laarpodzolgronden

Een laarpodzolgrond wordt gekenmerkt door een dikke humeuze bovengrond (Ap-horizont), die maximaal 50 cm dik is, waarbij deze dikte is verkregen door plaggenbemesting (antropogeen opgebracht).²⁰ Plaggendecken zijn ontstaan, doordat in Zuid-Nederland vanaf circa de 14^e en 15^e eeuw op grote schaal het systeem van potstalbemesting is toegepast.²¹ Plaggen worden met mest van het vee vermengd en op de akkers uitgespreid om de bodem vruchtbaarder te maken. In de loop van de tijd is een plaggendeck op de oorspronkelijke bodem ontstaan. Bij een geheel natuurlijke podzolgrond is onder de Ap-horizont een E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig. Hieronder ligt de bruingekleurde B-horizont (inspoelingshorizont), die geleidelijk overgaat in de C-horizont.

2.6.6 Boringen en/of sonderingen

In het plangebied zijn in het kader van andere bodemonderzoeken (nog) geen boringen dan wel sonderingen gezet waarvan de resultaten gebruikt kunnen worden voor dit bureauonderzoek.

2.6.7 Grondwater

De grondwaterstand geeft een indicatie over de geschiktheid van de bodem voor agrarisch gebruik en is eveneens een indicatie voor de conservering van metalen en organische resten; hoe beter de ontwatering, hoe slechter de conservering. In stedelijk gebied zijn geen grondwatertrappen bepaald. Deze worden als 'witte vlekken' op de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) weergegeven. De grondwater stand op de bodemkaart zijn echter gebaseerd op (sub)recente metingen. Er dient rekening te worden gehouden met de invloed van natuurlijke veranderingen en de mens, die bijgedragen hebben aan de huidige grondwaterstand. De huidige grondwaterstand kan aldus sterk afwijken van die in de prehistorie en historische perioden. Wanneer de grondwaterstand door verstoringen verandert, kan dat ernstige gevolgen hebben voor het in de bodem aanwezige bodemarchief.

Volgens het BRO Grondwaterspiegeldiepte-model²² heeft het plangebied grondwatertrap (Gt) VI. Dit betekent volgens de bijbehorende toelichting²³ dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG) dieper dan 63 cm -mv ligt en de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG) tussen 188 cm -mv. Dit betekent dus dat organische resten ondieper dan 43 cm -mv niet of slecht bewaard zijn gebleven.

¹⁹ Doesburg et al., 2007.

²⁰ De Bakker & Schelling 1989.

²¹ Spek 2004.

²² BRO - Grondwaterspiegeldiepte Model voor Nederland (50x50 meter grid), 2021.

²³ Basisregistratie Ondergrond Catalogus Model grondwaterspiegeldiepte, 2022.

2.7 Archeologische waarden

Om inzicht te krijgen in bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied is het van belang de bekende archeologische waarden (al dan niet volledig onderzocht) te beschrijven. Een belangrijke informatiebron is het landelijke ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS3), de online database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.²⁴ Deze database bevat onder meer informatie over archeologische onderzoeken, vondstmeldingen en archeologische monumentterreinen. In kaart 10 zijn de archeologische waarden en onderzoeken in de omgeving van het plangebied weer gegeven. Voor het onderzoek wordt vooralsnog gekeken naar de waarden binnen een straal van 500 m rondom het plangebied. Aangezien de gemeentelijke beleidskaart een hoger detailniveau heeft dan de landelijke IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarde) is de IKAW voor het onderzoek niet geraadpleegd.

2.7.1 Archeologische Monumenten

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van archeologische monumenten/terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn deze ingedeeld in vier categorieën; terreinen met archeologische waarde, een hoge archeologische waarde, een zeer hoge archeologische waarde of een zeer hoge archeologische waarde met een beschermde status.

Binnen het plangebied of onderzoeksgebied liggen geen AMK-terreinen.

2.7.2 Archeologische onderzoeksmeldingen met bijbehorende vondstmeldingen

Binnen het onderzoeksgebied zijn in de afgelopen jaren door verschillende archeologische bedrijven en instellingen in totaal 33 archeologische onderzoeken uitgevoerd (Bijlage 2 en kaart 10). Er worden verschillende typen archeologische onderzoeken onderscheiden. Het gaat daarbij om bureauonderzoeken, prospectieve onderzoeken, proefsleufonderzoeken, archeologische begeleidingen van graafwerkzaamheden en opgravingen. Voor ons onderzoek zijn met name de archeologische veldonderzoeken van belang, dus de booronderzoeken, proefsleuvenonderzoeken, archeologische begeleidingen en opgravingen. Als er tijdens archeologisch onderzoek vondsten worden gedaan, dan kunnen er één of meerdere vondstlocaties worden geregistreerd. De zeven dichtstbijzijnde en meest representatieve onderzoeken zijn hieronder verder uitgeschreven.

Onderzoeksmeldingsnummer 2298581100: Binnen het noordelijke deel van het plangebied, Dijkstraten te Best, gemeente Best²⁵

Binnen het plangebied Dijkstraten (30 ha) geldt een middelhoge archeologische verwachting. Het landschap waarbinnen het plangebied ligt, kan het best worden getypeerd als een door smeltwaterdalen versneden fluvioperiglaciaal lemig dekzandlandschap (Formatie van Bostel), waarvan de hogere delen zijn opgestoven met een dun eolisch dek (Laagpakket van Wierden).

Binnen het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in vijf deelgebieden (A t/m E), opgevolgd door een opgraving van de geselecteerde gebieden (zes vindplaatsen). De gebieden waar tijdens het proefsleuvenonderzoek niets is aangetroffen zijn vrijgegeven. Alleen voor zone B wordt geadviseerd om de toekomstige (ondergrondse) sloop van gebouwen/opstallen archeologievriendelijk en onder begeleiding uit te voeren. Op deze

²⁴ Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort

²⁵ Moesker & Dijkstra 2015.

locatie zijn namelijk nederzettingssporen uit de Middeleeuwen en mogelijk de IJzertijd aanwezig. Het huidige plangebied Mallejan ligt binnen deze zone (zone B).

De oudste vondsten die binnen het plangebied Dijkstraten zijn aangetroffen, zijn enkele vuurstenenvondsten uit het Neolithicum en mogelijke bewoningssporen uit de Late Bronstijd. De meeste sporen dateren uit de IJzertijd. Er zijn in totaal drie vindplaatsen te dateren tussen de Vroeg Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen. Deze vindplaatsen bestaan uit dertien boerderijen, omgeven door spiekers en waterkuilen. Daarnaast zijn uit voornamelijk de IJzertijd veel aardewerken vondsten aangetroffen. Mogelijk vormt de goede drainage van het landschap een verklaring voor de goede bewoonbaarheid van het gebied in de IJzertijd. Het ijzertijdlandschap was op basis van pollenanalyse halfopen met extensief beweidde graslanden. Een landschap dat eerder geschikt zal zijn geweest voor veeteelt dan voor graanbouw. Mogelijk lag het akkerareaal op de zuidelijke, hoger gelegen zandgronden enkele honderden meters (circa 200 tot 300 m) van de erven vandaan.

Na de Late IJzertijd en/of Vroeg Romeinse tijd vind er lange tijd geen bewoning plaats binnen het plangebied. Pas in de loop van de Middeleeuwen ontstaan in het zuidelijk deel van het gebied weer nederzettingen, zoals is gebleken uit het proefsleuvenonderzoek (zone B/vindplaats III). Dit zuidelijke deel betrof de hogere delen van de dekzandrug, waar beter bewerkbare moderpodzolen lagen. Wel boden de meer lemige, lagere landschapsdelen in het noordelijk deel van het plangebied mogelijkheden voor (extensief beheerde) graslanden. Uit vondstspreading en de ligging van enkele boerderijen aan de Broekstraat was het plangebied in de 16^e eeuw al volledig ingericht met akker- en weidegronden. De resten van een ouder esdek onder de huidige bouwvoor in delen van vindplaats II dateren waarschijnlijk uit de Late Middeleeuwen. Tot aan de 20^e-eeuwse herverkaveling kende het plangebied een kleinschalige structuur van houtwallen, akkers en weilandjes. Het overgrote deel van de sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd bestaan uit greppels/sloten die deel uitmaakten van deze kleinschalige landinrichting. De meeste opgegraven greppels zijn terug te vinden als eigendomsgrenzen op de kadastrale minuutplan van 1832.

Figuur 1. Onderzoek BAAC. In het rood staat het huidige plangebied Mallejan aangegeven.

Het huidige plangebied Mallejan bevindt zich in zone B (zie figuur 1). Voor het gebied is een vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van een begeleiding bij de sloop en een proefsleuvenonderzoek op de locaties die niet bebouwd zijn. In het zuiden van het huidige plangebied Mallejan is een proefsleuf aangelegd, proefsleuf 30. Het westelijke deel van deze proefsleuf ligt voor de helft binnen het plangebied Mallejan, maar was geheel verstoord. Deze verstoringen hebben te maken met de veevoederkuilen die op het terrein hebben gelegen. Vlak ten noorden van het huidige plangebied Mallejan ligt proefsleuf 31. Deze proefsleuf en proefsleuf 18 (130 meter ten oosten) bevatten sporen uit de Volle en/of Late Middeleeuwen. In het westen van proefsleuf 31 bevonden zich meerdere sporen met een heterogene vulling, waaronder paalkuilen van een mogelijke structuur. Er is vanwege deze sporen nog een aantal meter naar het zuiden uitgebreid om zicht te krijgen op meer aanwezige structuren, echter zonder succes. De enige aardewerkvondst uit één van de paalkuilen was niet nader te determineren. Op 40 meter ten oosten van het plangebied Mallejan liggen opeenvolgend drie proefsleuven (B40, B42, B43). Hierin zijn geen behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen. Dit komt met name door de vele spitbanen.

Onderzoeksmeldingsnummer 2180474100: Direct ten zuidoosten van het plangebied, Veldweg te Best, gemeente Best²⁶

Direct ten zuidoosten van het huidige onderzoek Mallejan is in 2007 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Slechts in kleine zones (in het zuidoostelijke en centrale deel van het gebied) is een eerddek aangetroffen. Er bestaat een sterke relatie met de aanwezigheid van een (deels) intact podzolprofiel (veldpodzol) en de aanwezigheid van een eerddek. De aanwezigheid van enkele fragmenten baksteen en roodbakkerd aardewerk doet vermoeden dat het esdek tot stand is gekomen in de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd. Op de plekken waar geen eerddek aanwezig is, is de bodem grotendeels verstoord tot in de C-horizont. Deze verstoringen zijn het gevolg van zandwinning dan wel diepploegen. Het ontbreken van een duidelijke bodemvorming in grote delen van het onderzoeksgebied duidt op een latere ontginning van het gebied. Ondanks de ongunstige landschappelijke situatie en de verstoringen in het plangebied zijn er tijdens het onderzoek zes archeologische vindplaatsen aangetroffen. Deze zijn voornamelijk gelegen aan de randen van het plangebied. Het ontbreken van karrensporen in de tussenliggende gebieden duidt op een extensief gebruik van grote delen van het plangebied. De vindplaatsen zijn te dateren in de IJzertijd en/of Romeinse tijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Vindplaats III ligt waarschijnlijk het dichtst bij het huidige plangebied Mallejan. Omdat er geen puttenplan aan het document in ARCHIS is toegevoegd, kan dit niet met zekerheid worden gezegd. Deze vindplaats bestaat uit een aantal paalsporen waaruit geen structuur te herleiden is. Door het ontbreken van vondstmateriaal zijn de sporen niet te dateren. Gezien de kleur van de vulling van de sporen die grijsbruin gevlekt is, is een datering in de Middeleeuwen of Nieuwe tijd waarschijnlijk.

Onderzoeksmeldingsnummer 4681844100: 10 meter ten noorden van het plangebied, Best, gemeente Best²⁷

In 2019 heeft BAAC een proefsleuvenonderzoek met doorstart naar een opgraving uitgevoerd ten noorden en oosten van het huidige plangebied Mallejan. Ten noorden van de Mallejan zijn twee proefsleuven (werkputten 12 en 13) en twee opgravingsputten (werkput 15) aangelegd. In werkput 13 zijn sporen (zes kuilen) en vondsten uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het aardewerk is gedateerd tussen 1350 – 1650. In werkput 15 zijn eveneens sporen uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het gaat om vier kuilen. Daarnaast zijn in werkputten 13 en 15 paalkuilen uit de Nieuwe tijd opgegraven. Ook hier is een dakpan te dateren in de

²⁶ Geen rapportage beschikbaar.

²⁷ Mostert 2021.

periode 1350 – 1650. In werkput 12, binnen structuur 4 is een waterput aangetroffen, waarin aardewerk is gevonden welke te dateren zijn tussen 1100 - 1300. Ook de vullingen uit de waterput hebben dezelfde datering gekregen. Binnen structuur 4 zijn vondsten aangetroffen, welke te dateren zijn in de 12^e, 13^e en 15^e eeuw.

De oudste sporen van menselijke aanwezigheid die tijdens het archeologisch onderzoek zijn aangetroffen dateren in het Mesolithicum. Uit deze periode zijn enkele vondsten aangetroffen en geen bewoningsresten. De oudste bewoningssporen dateren uit de tweede helft van de Bronstijd en het begin van de IJzertijd. Echter, er is geen structuur aangetroffen. Mogelijk is er ten noordoosten van het plangebied eens structuur aanwezig.

Pas in de Volle Middeleeuwen is er binnen de grenzen van het onderzoeksgebied echt sprake van bewoning. Uit deze periode, globaal tussen 1050 en 1350, is er een nederzetting aanwezig met verschillende huizen, waterputten- en kuilen, kuilen en greppels. Er zijn in totaal zes plattegronden aangetroffen, bootvormige woonstalhuizen. Verder zijn er drie waterputten, een waarschijnlijk ontmantelde waterput en een waterkuil aangetroffen. In totaal zijn er vier fasen met verschillende erven/bewoningskernen te onderscheiden. Geconcludeerd kan worden dat het om een nederzetting gaat die tussen de 12^e en 14^e eeuw in gebruik is geweest en zich op een hogere gelegen gebied bevindt. Dit verklaard waarschijnlijk ook waarom er tijdens de andere onderzoeken binnen plangebied Dijkstraten bijna geen andere sporen uit de Volle Middeleeuwen zijn aangetroffen. Deze eerder onderzochte gebieden hebben een lagere ligging wat erop wijst dat er duidelijk voorkeur was voor een hogere ligging en dat de nederzetting zich daarom hier bevindt. De bewoners van de nederzetting zullen van de akkerbouw en veeteelt hebben geleefd. Na de 14^e eeuw is het gebied in gebruik genomen als agrarisch gebied, waarbij kleine percelen akkerland of weiland zijn afgescheiden door houtwallen. In deze periode zal door bemesting het plaggendek zijn ontstaan. Deze kleinschalige agrarische verkaveling bleef tot de herverkaveling in de 20^e eeuw aanwezig. Daarna worden de percelen vergroot en verschijnt er steeds meer bebouwing rond het plangebied.

Onderzoeksmeldingsnummer 2172058100: 10 meter ten westen van het plangebied, Zessprong te Best, gemeente Best²⁸

10 meter ten westen van het plangebied Mallejan is in 2007 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, genaamd Zessprong. Binnen het plangebied zijn alleen AC-horizonten aangetroffen, wat betekent dat het terrein is afgetopt. Ondanks de aftopping, waren veel sporen nog bewaard gebleven. Locatie 1 ligt het dichtst bij het huidige plangebied Mallejan. Binnen deze vindplaats zijn resten uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (14e eeuw). Het gaat om leemwinningskuilen en mogelijk resten van ambachtelijke activiteiten. Tevens is tenminste één waterput aangetroffen. Verder naar het westen zijn sporen en vondsten uit de (Vroege) IJzertijd, 16e tot 18e eeuw gevonden. In totaal zijn er zes locaties opgegraven en allen zijn behoudenswaardig. Daarom is een vervolgonderzoek aanbevolen wanneer werkzaamheden dieper dan 0,30/0,40 m -mv worden uitgevoerd.

Onderzoeksmeldingsnummer 2186217100: 60 meter ten westen van het plangebied, Zessprong te Best, gemeente Best²⁹

In 2008 is er een opgraving uitgevoerd binnen deelgebied 1 van het plangebied 'De Zessprong'. In 2007 is hier al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnummer 2172058100). Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn op deze locatie resten van een vindplaats uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Tijdens de

²⁸ Graaf & Loonen 2009.

²⁹ Geen rapportage beschikbaar, corrupted.

opgraving in 2008 zijn in alle werkputten sporen aangetroffen. De sporen kunnen worden ingedeeld in zones: watervoorziening, leemwinning, mestopslag, nederzettingssporen en verkaveling. Lege zones bevinden zich voornamelijk in het noordelijke deel van het plangebied. Het vondstmateriaal laat zien dat het plangebied in de 14^e eeuw in gebruik is genomen. Nederzettingssporen uit deze vroege fase zijn echter niet aangetroffen. Andere sporen konden worden gedateerd in de 15^e tot 17^e eeuw. Het gebied lijkt in de 17^e eeuw in onbruik te zijn geraakt.

Onderzoeksmeldingsnummer 4572356100: 100 meter ten zuiden van het plangebied, Best, gemeente Best³⁰

Na het uitvoeren van een bureauonderzoek is direct een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn resten van bewoning, hoogstwaarschijnlijk een boerderij, activiteiten op een woonerf en/of gerelateerd aan de lokale landbouweconomie, en resten van infrastructuur (oude weg) aangetroffen. Sporen van bewoning, zoals (baksteen)poeren, paalkuilen/paalgaten, houten palen, en greppels zijn hoofdzakelijk aangetroffen in werkput 4, binnen de zuidoost zijde van het plangebied. In werkput 3 ten westen en werkput 5 ten noorden van werkput 4 zijn resten aangetroffen die zowel in verband gebracht kunnen worden met perceelindelingen en afwateringsystemen van het land, de aanwezigheid van een tegenwoordig verdwenen weg door het perceel van het plangebied, en agrarische activiteiten op het land (zoals mogelijke drinkkuilen voor vee). Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek wordt geadviseerd een vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren door middel van een opgraving.

Onderzoeksmeldingsnummer 4734389100: 120 meter ten zuiden van het plangebied, Best, gemeente Best³¹

In 2018 en 2019 heeft op 120 meter ten zuiden (Veldweg-Ringweg te Best) van het huidige plangebied Mallejan een opgraving plaatsgevonden. Eerder is er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. De gravende onderzoeken zijn begeleidt door OCE-deskundigen, omdat het gebied verdacht was op explosieven. Tijdens het vooronderzoek is er een middelhoge verwachting opgesteld voor het Paleolithicum en Mesolithicum. Voor de overige perioden geldt een hoge archeologische verwachting.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat er resten van een boerenerf uit de Nieuwe tijd in het zuidelijk deel van het plangebied aanwezig zijn. De ¹⁴C-analyses gaven twee mogelijke dateringen voor de boerderij, te weten in de 17^e eeuw of in de 19^e eeuw. Op basis van historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat hier in 1817 een boerderij met potstal heeft gestaan. Ten westen van deze hoofdstructuur is een tweede structuur aangetroffen. De functie van deze tweede structuur is onduidelijk gebleven. Tevens zijn er vijf waterputten aangetroffen: vier plaggenputten en één bakstenen put. Qua vorm, constructie en datering komen deze waterputten goed overeen met de aangetroffen waterputten bij andere opgravingen van erven uit de Nieuwe tijd in de regio. Het aardewerk uit de oudste waterput dateert uit de periode 1500 - 1525. Naast de sporen van het boerenerf zijn er een loopgraaf en munitie aangetroffen. Deze resten dateren uit de periode september - oktober 1944, toen de geallieerden probeerden Best te bevrijden in het kader van Operation Market Garden. De loopgraaf is niet zichtbaar op luchtfoto's en zal een zeer korte gebruiksduur gekend hebben.

2.7.3 Losse archeologische vondstmeldingen

In ARCHIS staan naast alle vondstmeldingen die gekoppeld zijn aan een onderzoeksmelding ook vondstmeldingen geregistreerd van vondsten die niet gekoppeld zijn aan een onderzoeksmelding (losse archeologische vondstmeldingen). Binnen het plangebied staan geen losse archeologische vondstmeldingen geregistreerd. Binnen het

³⁰ Mientjes 2018.

³¹ Beurskens & De Boo van Uijen 2021.

onderzoeksgebied staat 1 losse archeologische vondstmeldingen geregistreerd (Bijlage 3 en kaart 10).³²

De losse vondstmeldingen die rondom het plangebied zijn gedaan laten zien dat er menselijke activiteiten hebben plaats gevonden in het onderzoeksgebied in de perioden Mesolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

De vondstmelding uit 2003 is gedaan door de bewoner van een huis aan de Oirschotseweg, op 200 meter ten zuiden van het huidige plangebied Mallejan. De bewoner heeft verteld dat bij de bouw van zijn nieuwe huis onder de zuidoostelijk hoek van het huis een waarschijnlijke waterput werd aangetroffen. Het ging om een ronde donkerbruine-zwarte lemige opvulling in het gele-witte zand van de C-horizont. Er werden geen stenen omheen aangetroffen. De vermoedelijke waterput is grotendeels verwijderd om mogelijke verzakkingen van het huis te voorkomen. Voor de bouw van het huis stond er al een boerderij van zijn vader en grootvader. Mogelijk stamde deze boerderij uit de 17^e eeuw. Deze boerderij was gebouwd over de locatie van de waterput. Daarnaast werden bij de bouw van de garage, in het witte zand van de C-horizont, twee parallel lopende donkere banen gevonden. Mogelijk betreft het hier de resten van greppels.

2.8 Andere bronnen

2.8.1 Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant herziening 2024

In de CHW-kaart van de provincie Noord-Brabant³³ heeft de provincie het 'provinciaal belang' aangeduid. Dit belang bestaat uit complexen van cultuurhistorische belang en cultuurhistorische waardevol gebied. De complexen van cultuurhistorisch belang zijn (voormalige) kloosters, industriële complexen en landgoederen waarvan de waarde van provinciale betekenis is. Voor deze complexen maakt de Verordening ruimte van de provincie Noord-Brabant een functiewijziging mogelijk indien die bijdraagt aan het behoud en de versterking van de aanwezige karakteristieke kwaliteiten. Het cultuurhistorische waardevol gebied bestaat uit landschappen waarvan beknopte beschrijvingen gemaakt. In het plangebied ligt geen complex van cultuurhistorische belang.

2.8.2 Wetenschappelijke publicaties, archieven en provinciaal archeologisch depot

In het kader van dit bureauonderzoek zijn wetenschappelijke publicaties en het archief geraadpleegd in de vorm van archeologische rapportages en bouwdoSSIers. Het provinciaal archeologisch depot is niet geraadpleegd, aangezien verwacht werd dat dit voor dit plangebied geen meerwaarde zou hebben.

2.9 Historische situatie

In het plangebied kunnen naast archeologische sporen ook historische relictten voorkomen die nog in het landschap zichtbaar zijn. Het gaat hierbij om historisch geografische relictten zoals nederzettingvormen en wegen- en kavelpatronen. Veel van deze bewaard gebleven historische geografie geeft door de herverkavelingen in de tweede helft van de 20^e eeuw een incompleet beeld van het historisch landschap. Historische kaarten van vóór de herverkaveling zijn een goede aanvulling op het huidige incomplete beeld.

2.9.1 Historisch kaartmateriaal

De situatie van het plangebied is op verschillende historische kaarten als volgt:

³² Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort

³³ Brabant.nl.

Tabel 2-2 Geraadpleegd historisch kaartmateriaal

Bron	Periode	Kaartblad	Schaal	Omschrijving plangebied	Bijzonderheden /directe omgeving
Kadastrale minuut ³⁴	1817	Gemeente Best, Sectie E, Blad 1	1:2.500	Noord: huis met erf en boomgaard Zuid: weide Binnen de randen van het plangebied lopen twee wegen, de huidige Koppelboor en Veldweg	Bouwland, weide, huizen met tuinen en boomgaarden. Erg afwisselen. Rondom zijn wegen aanwezig waaraan een aantal woningen liggen.
Militaire topografische kaart (veldminuut) ³⁵	1900	570	1:50.000	In het noorden van het plangebied is nog steeds bebouwing aanwezig, al lijkt deze kleiner te zijn. Verder bestaat het plangebied uit grasland.	Op 570 meter ten oosten loopt een spoorweg van noordwest naar zuidoost. De huidige Oirschotseweg is verhard.
Topografische kaart	1953	51B	1:25.000	In het noordelijke gedeelte is er een gebouw bijgekomen.	De Veldweg is gedeeltelijk verhard. Het aantal gebouwen is toegenomen.
Topografische kaart	1963	51B	1:25.000	Vergelijkbare situatie als in 1953.	Het aantal gebouwen, voornamelijk ten oosten, is toegenomen.
Topografische kaart	1994	51B	1:25.000	Binnen het noorden is bebouwing aanwezig.	Veel wegen zijn verhard en de bebouwing is toegenomen. Ten oosten en zuiden zijn woonwijken gerealiseerd.
Topografische kaart	2019	51B	1:25.000	De huidige bebouwing is gerealiseerd.	Ten noorden en westen zijn woonwijken gerealiseerd. De weg Mallejan is gerealiseerd.

Op basis van het beschikbare gedetailleerde historische kaartmateriaal is te zien dat 200 jaar geleden al bebouwing binnen het noordelijke gedeelte van het plangebied aanwezig was (zie tabel 2-2 en kaarten 10 t/m 15). Op de kadastrale minuutkaart uit 1817 staat aangegeven dat er een huis met erf en boomgaard in het noorden van het plangebied aanwezig is en het zuidelijke gedeelte is gebruikt als weide. Op de kaart uit 1900 is te zien dat de bebouwing nog steeds aanwezig is, al lijkt deze kleiner te zijn. Het overige plangebied lijkt in gebruik te zijn als grasland. Op de kaart van 1953 is te zien dat er in het noordelijke gedeelte een gebouw is bijgebouwd. Ongeveer 40 jaar later is er nog steeds bebouwing aanwezig, maar het is niet duidelijk of het om dezelfde bebouwing gaat als

³⁴ Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

³⁵ Kadaster Topotijdreis (bron voor deze kaart en de hierop volgende kaarten in deze tabel).

decennia eerder of dat het om nieuwe bebouwing gaat. De kaart van 2019 laat zien dat de huidige bebouwing binnen het plangebied aanwezig is.

Op de kadastrale minuutkaart is af te lezen dat de percelen rond het plangebied afwisselend in gebruik zijn; bouwland, weide, huizen met tuinen en boomgaarden. Rondom zijn wegen aanwezig waaraan een aantal woningen liggen. Op de kaart uit 1900 is te zien dat er op 570 meter ten oosten van het plangebied een spoorweg van noordwest naar zuidoost loopt en dat de huidige Oirschotseweg is verhard. Ongeveer 50 jaar later is de Veldweg gedeeltelijk verhard en is het aantal gebouwen toegenomen. Tien jaar later is het aantal gebouwen ten oosten van het plangebied toegenomen. De kaart uit 1994 laat zien dat er veel wegen zijn verhard en dat langs deze wegen de bebouwing is toegenomen. Ten oosten en zuiden van het plangebied zijn woonwijken gerealiseerd. In 2019 zijn ook ten noorden en westen van het plangebied woonwijken aanwezig.

2.10 Bouwhistorische gegevens

Bij de gemeente Best is door de opdrachtgever het gemeentelijk archief geraadpleegd.

De eerste bouwtekeningen die beschikbaar waren, komen uit 1948. Het gaat hierbij om de bouw van een boerderij binnen het noordwesten van het plangebied. De boerderij was gelegen aan de Veldweg. De bouwtekening geeft aan dat het om een verbouwing van de boerderij gaat. Dit betekent dat de boerderij dus al aanwezig was. De kadastrale minuutkaart lijkt dit te bevestigen. Op deze kaart is namelijk te zien dat er op de locatie van de boerderij al in 1817 een gebouw aanwezig was, mogelijk deze boerderij. Te zien is dat er een poerfundering (voor de verbouw) van de boerderij is gebruikt. Deze poeren liggen 0,67 m -mv en zijn ongeveer 1 meter breed. Deze boerderij is niet meer aanwezig en is volgens de historische kaarten tussen 1963 - 1994 gesloopt.

Op het historisch kaartmateriaal is te zien dat de boerderij in de tweede helft van de 20e eeuw is gesloopt. Rond 1987 zijn twee nieuwe woningen binnen het plangebied gerealiseerd. Hiervan zijn de bouwhistorische gegevens verkregen. Het gaat om twee dezelfde woningen, waarvan één woning in het noorden langs de Koppelboor en Veldweg is gerealiseerd. De tweede woning ligt verder naar het zuiden, langs de Veldweg. Uit de bouwhistorische tekeningen wordt duidelijk dat het gaat om twee bedrijfswoningen. Onder de gebouwen is een kelder aanwezig, van circa 11 m². De kelder ligt op 2,40 m -mv. Ook is er op de tekeningen te zien dat er een poerfundering aanwezig is. Deze poeren liggen op 0,70 m -mv en zijn 0,35 tot 0,60 m breed. Beide gebouwen zullen in 2027 worden gesloopt.

Bij het raadplegen van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) van de bestaande bebouwing blijkt dat de twee bedrijfswoningen in 1986 en 1987 zijn gebouwd.³⁶ In het oosten van het plangebied staan tijdelijke woonunits. Deze zijn volgens de BAG in 2018 gerealiseerd. Het gaat om noodwoningen.

2.11 Tweede Wereldoorlog

Om vast te stellen of mogelijke archeologische waarden uit de Tweede Wereldoorlog in het plangebied aanwezig zijn, is een aantal publicaties geraadpleegd.³⁷

Volgens de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) ligt op circa 180 meter ten oosten van het plangebied het operatieterrein van Market Garden. De Operatie Market Garden was een grootschalig geallieerd offensief met als doel de vestiging van een bruggenhoofd ten

³⁶ Kadaster, Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG).

³⁷ Indicatieve kaart Militair Erfgoed/Ruimingskaart.

noorden van de Neder-Rijn tussen Arnhem en het IJsselmeer om de Duitse troepen in het westen van Nederland af te snijden.

Volgens de Ruimingskaart hebben er binnen het plangebied drie munitieruimingen plaatsgevonden. Ook blijken eerdere uitgevoerde archeologische proefsleuvenonderzoeken/opgravingen onder begeleiding te zijn gedaan van explosieevenexperts. Bij een eventueel archeologisch vervolgonderzoek, maar ook tijdens andere toekomstige graafwerkzaamheden, zal binnen het plangebied een onderzoek nodig zijn naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten.

2.12 Heemkunde Vereniging

Voor aanvullende informatie is contact gezocht met de plaatselijke Heemkundevereniging Dye van Best, d.d. 8 mei 2025, maar dit heeft binnen het tijdsbestek van de uitvoering van dit onderzoek geen aanvullende informatie opgeleverd.

2.13 Bodemverstoring

Het raadplegen van de Verstoringsbronnenkaart van de RCE³⁸ en de Kaart Vergraven Gronden (WUR)³⁹ heeft geen relevante gegevens opgeleverd over bodemverstoringen. Uit paragraaf 2.5 blijkt dat in het plangebied geen sanering heeft plaatsgevonden.

³⁸ Verstoringsbronnenkaart van de RCE.

³⁹ WUR.

2.14 Gespecificeerde archeologisch verwachting

Op grond van de gegevens uit het bureauonderzoek is de volgende gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld:

Tabel 2-3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Archeologische periode	Gespecificeerde verwachting	Te verwachten complextype/resten	Relatieve diepte t.o.v. het maaiveld
(Laat) Paleolithicum	Middelhoog	Kampementen, vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Mesolithicum	Middelhoog	Kampementen, vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Neolithicum	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen, houtskool en gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Bronstijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen, metaalresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
IJzertijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Romeinse tijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Vroege Middeleeuwen	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool,	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.

		botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen.	
Late Middeleeuwen	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen.	Onder het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Nieuwe tijd	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen.	Onder maaiveld/in het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.
Tweede Wereldoorlog	Hoog	Munitie, loopgraven, etc.	Onder maaiveld/in het antropogeen eerddek en in de top van de dekzandafzettingen.

2.14.1 Toelichting

Uit de landschappelijke ligging binnen dekzandwelvingen, blijkt dat het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers en verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Uit de archeologische gegevens die verzameld zijn uit het onderzoeksgebied blijkt dat er in de omgeving van het plangebied sporen van menselijke activiteit zijn waar genomen uit het Mesolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

Door archeologisch onderzoek is er een goed beeld van waar de jagers en verzamelaars hun tijdelijke kampementen vestigden. De jagers en verzamelaars waren afhankelijk van een aantal ecologische factoren, zoals het voedselaanbod en de aanwezigheid van grondstoffen in de omgeving van de locatie. Ze leefden van de jacht, visserij en het verzamelen van onder andere noten, vruchten en wortels. Dit soort voedsel was met name te vinden op het overgangsgebied van hoge en droge gronden naar lage en natte gronden, de gradiëntzone, en dichtbij water, zoals vennen en beken. Op dit soort locaties was ook drinkwater bereikbaar.⁴⁰ Het plangebied ligt op loopafstand van twee voormalige dalvormige laagten (oost: 130 meter, west: 60 meter). Door deze laagten heeft in het verleden een beek gestroomd, wat erg aantrekkelijk was voor jagers en verzamelaars. Echter, in de omgeving van het plangebied zijn geen resten uit het Paleolithicum gevonden. Wel zijn er resten uit het Mesolithicum aangetroffen, dit betreft enkele losse vondsten en geen bewoningsresten. Voor het aantreffen van archeologische resten uit het Paleolithicum en Mesolithicum geldt een middelhoge verwachting.

Voor de landbouwers zijn andere factoren van belang bij de locatiekeuze. Vanaf het Neolithicum ging men zich vestigen op één locatie. Om te kunnen blijven wonen op één plek werd het kunnen uitvoeren van landbouw een belangrijke factor. Voor akkerbouw is onder andere een vruchtbare bodem en een goede afwatering van belang.⁴¹ In de omgeving van het plangebied zijn tijdens eerdere archeologische proefsleuvenonderzoeken en opgravingen veel vindplaatsen en vondsten uit de IJzertijd en Romeinse tijd aangetroffen. Ook uit de andere perioden van de landbouwers zijn archeologische resten gevonden. Daarom hebben deze perioden een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van resten binnen het plangebied.

⁴⁰ Louwe Kooijmans et al., 2005.

⁴¹ Louwe Kooijmans et al., 2005.

Vanaf de Middeleeuwen zijn schriftelijke bronnen bekend die de bekende locatiekeuzes en archeologische gegevens kunnen aanvullen. Vanaf de 13^e eeuw wordt de locatie langs kruisingen en splitsingen van doorgaande en lokale wegen ook van belang voor de locatiekeuze van een nederzetting. Deze nederzettingen kunnen zijn gegroeid tot de hedendaagse gehuchten en woonkernen.⁴² In de omgeving van het plangebied zijn veel resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. Deze perioden hebben dan ook een hoge archeologische verwachting gekregen. Ook is er een hoge archeologisch verwachting op het aantreffen van resten uit de Tweede Wereldoorlog. Rond het plangebied is er veel gevochten en ook hebben er munitieruimingen binnen het plangebied plaatsgevonden.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is middelhoog en hoog. Deze archeologische resten worden verwacht onder het eerddek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onder in het eerddek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het eerddek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Aan en direct onder het maaiveld worden archeologische resten verwacht uit de Nieuwe tijd en Tweede Wereldoorlog. De vondstenlaag van deze resten zal zich niet dieper bevinden dan circa 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen worden verwacht in de top van de C-horizont.

Organische resten en metaal zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

2.14.2 Bodemverstoring

Dat een gebied een middelhoge of hoge archeologische verwachting heeft, betekent niet dat eventuele aanwezige archeologische resten behoudenswaardig zijn. De waarde van archeologische vindplaatsen wordt grotendeels bepaald door de mate waarin grondsporen dan wel vondsten in situ bewaard zijn gebleven.

Het plangebied is in het verleden in gebruik geweest als bouwland, boomgaard, weiland en is bebouwd. Door ploegen, rooiwerkzaamheden en bouwactiviteiten kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden, die vanaf het maaiveld worden verwacht, mogelijk verloren zijn gegaan.

⁴² Renes, 1999.

3 Conclusie en advies

In opdracht van PartnersRO heeft Sweco een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd naar de locatie Mallejan te Best, gemeente Best. Doel van het bureauonderzoek is een antwoord te vinden op de vraag wat de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied is.

Volgens de opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting geldt er een middelhoge verwachting voor de perioden Paleolithicum en Mesolithicum en een hoge archeologische verwachting voor de perioden Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

In 2010 heeft er in en rond het plangebied Mallejan een archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het huidige plangebied bevond zich in zone B, waar een vervolgonderzoek is aanbevolen in de vorm van een archeologische begeleiding bij de sloop van bestaande bebouwing en een proefsleuvenonderzoek op de locaties die niet bebouwd zijn. Het huidige bureauonderzoek toonde aan dat er zich mogelijk archeologische waarden in het plangebied zouden kunnen bevinden. Op basis van een middelhoge en hoge trefkans blijft de kans reëel dat archeologische resten binnen het plangebied aanwezig zijn. Daarom wordt het eerder gegeven advies overgenomen.

Omdat archeologische resten voornamelijk in de vorm van grondsporen worden verwacht, is in dit stadium een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode. Bij een proefsleuvenonderzoek dienen verspreid over het plangebied sleuven gegraven te worden met als doel om eventuele archeologische waarden te karteren en waarderen. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Aangezien het plangebied, in verband met aanwezige constructies, niet op alle locaties door een proefsleuvenonderzoek kan worden onderzocht is de meest geschikte onderzoeksmethode een opgraving, variant archeologische begeleiding. Hierbij begeleidt de archeoloog de civieltechnische graafwerkzaamheden waarbij archeologische waarden bij het aantreffen direct geborgen worden en daarmee ex-situ worden behouden. Voor dit onderzoek dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van eisen te zijn opgesteld waarin is vastgelegd waaraan het onderzoek moet voldoen.

Bovenstaand advies is van Sweco. Er is, op grond van de gebruikte onderzoeksmethode, geprobeerd een zo gefundeerd mogelijk advies te geven. Over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig uitsluitel worden gegeven. Aan dit advies kunnen geen rechten worden ontleend. De resultaten van dit onderzoek zullen eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Best), die vervolgens het advies over neemt of niet.

Als het plangebied nu of in de toekomst door de gemeente Best wordt vrijgegeven voor bodemroerende werkzaamheden, dan blijft er, volgens artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016, een meldingsplicht bestaan. Eventuele archeologische resten die bij werkzaamheden worden aangetroffen moeten worden gemeld bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het is verder raadzaam om ook de gemeente Best op de hoogte te stellen.

De Omgevingswet regelt dat in het geval van archeologische toevalsvondsten van algemeen belang, niet alleen de minister van OCW, maar ook de gemeente bevoegd is om bodemversturende werkzaamheden stil te leggen.

Dit rapport is opgeleverd aan de opdrachtgever en dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid.

Postbus 264, 6800 AG Arnhem

Literatuurlijst

- Berendsen, H.J.A., 2008: *Fysische Geografie van Nederland, deel 1: De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.
- Beurskens, P. & E.M. de Boo van Uijen, 2021: *Rapportage Opgraving Veldweg-Ringweg te Best in de gemeente Best*. Econsultancy-rapport 4835.008.
- Coterlet, M.M., 2025: *Milieuhygiënisch vooronderzoek bodem, Mallejan te Best*. Sweco-rapport 51028012.
- Doesburg, J. van, M. de Boer, J. Deebe, B.J. Groenewoudt & T. de Groot (red.), 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland: onderzoek en beleid*. Amersfoort. (Nederlands Archeologische Rapporten 34).
- Graaf, W.S. & A.F. Loonen, 2009: *Inventariserend Veldonderzoek in plangebied 'Zessprong' te Best*. Gemeente Best CIS-code: 24846.
- Louwe Kooijmans, L.P., P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), 2005: *Nederland in de prehistorie*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
- Mientjes, A.C., 2018: *Evaluatierapport Proefsleuvenonderzoek Veldweg-Ringweg te Best in de gemeente Best*. Econsultancy-rapport 4835.007.
- Moester, T.P. & M.F.P. Dijkstra, 2015: *Wonen op de flank Archeologie van de IJzertijd en de Nieuwe tijd in het plangebied Best-Dijkstraten*. Diachron publicatie 55.
- Mostert, M. 2021: *Best-Dijkstraten. Sporen uit de ijzertijd en bewoning uit de volle middeleeuwen*. BAAC-rapport A-19.0069.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003 (red.): *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff. Groningen/Houten.
- Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*. Eisma, Leeuwarden.
- Spek, Th., 2004: *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch-geografische studie*. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.
- Vos, P. & S. de Vries, 2013: *2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0)*. Utrecht (Deltares).

Bronnenlijst

- Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort, (mei) 2025.
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>
- Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed; internetsite, (mei) 2025
<http://www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

Bodemloket, internetsite, (mei) 2025.
<http://www.bodemloket.nl>

Brabant.nl; internetsite, (mei) 2025.
<https://www.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=cc65ce7c9a66445ea653a582f26e4b85>

BRO - Grondwaterspiegeldiepte Model voor Nederland (50x50 meter grid), 2021: .
NGR/Wageningen Environmental Research. Beschikbaar op:
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/757a7c50-540d-4105-9135-73f09f700743>.

Dinoloket; internetsite, (mei) 2025.
<http://www.dinoloket.nl/>

Indicatieve kaart Militair Erfgoed; internetsite, (mei) 2025.
<http://www.ikme.nl/>

Kadaster, Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG); internetsite, (mei) 2025.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/1c0dcc64-91aa-4d44-a9e3-54355556f5e7>.

Kadaster, Basisregistratie Kadaster (BRK); internetsite, (mei) 2025.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/ff9315c8-f25a-4d01-9245-5cf058314ebf>.

Kadaster, Basisregistratie Topografie (BRT) (2021) 'TOP25raster'; internetsite, (maand) 2025. <https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/api/records/44061dee-c6cf-4a94-8513-7370867ad32e>.

Kadaster, Landelijke Voorziening Beeldmateriaal (2024); internetsite, (mei) 2025.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/c82a783a-9a58-4761-a809-b4c5d90dcd35>.

Kadaster Topotijdreis; internetsite, (mei) 2025.
<http://www.topotijdreis.nl/>

NGR/Wageningen Environmental Research (2018), 'BRO - Bodemkaart van Nederland 1:50.000' internetsite, (maand) 2025.
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search;jsessionid=11F26FB095C4D0E1D6AC7C8A4B52D94D#/metadata/ed960299-a147-4c1a-bc57-41ff83a2264f>.

NGR/Wageningen Environmental Research (2019) BRO - Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50:000, internetsite, (maand) 2025.
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/459231d0-7379-4f26-a444-7616e1d888f0>.

Portaal voor ruimtelijke plannen; internetsite, (mei) 2025.
<http://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/roo/>

Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK); internetsite, (mei) 2025.
<https://pdokviewer.pdok.nl>

PDOK/Rijkswaterstaat (2023) 'Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4) WCS';
internetsite, (maand) 2025.
https://service.pdok.nl/rws/ahn/wcs/v1_0?SERVICE=WCS&request=GetCapabilities

Ruimingskaart; internetsite, (mei) 2025.
<http://www.beobom.nl/ruimingskaart/>

SIKB; internetsite, (mei) 2025.
<https://www.sikb.nl>

Verstoringsbronnenkaart van de RCE; internetsite, (mei) 2025.
<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/verstoringsbronnenkaart>

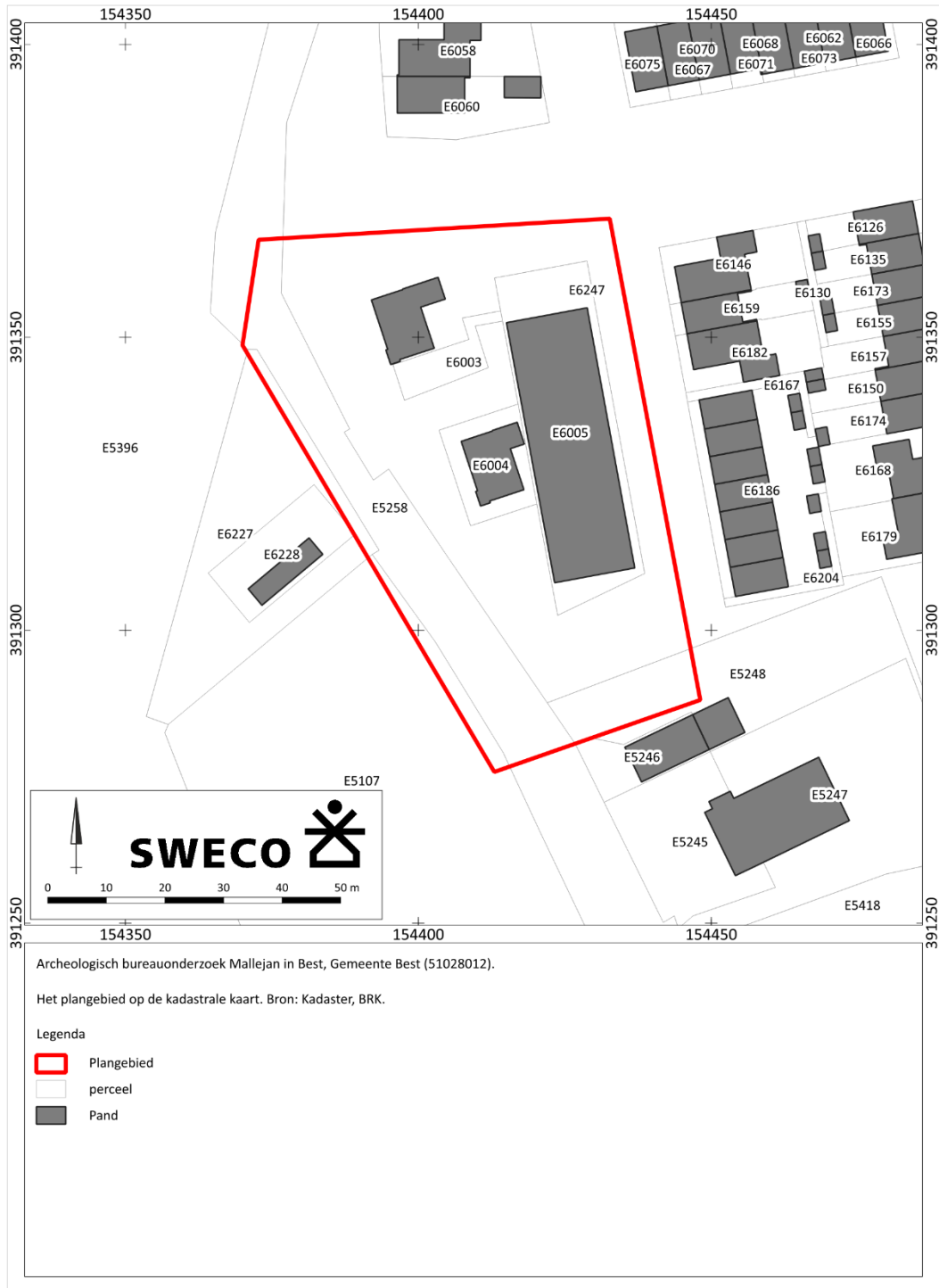
WUR www.bodemdata.nl/themakaarten; internetsite, (mei) 2025.
<https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Verstoringsbronnenkaart>

Kaarten

Kaart 1. Het plangebied op de topografische kaart (1:25.000)

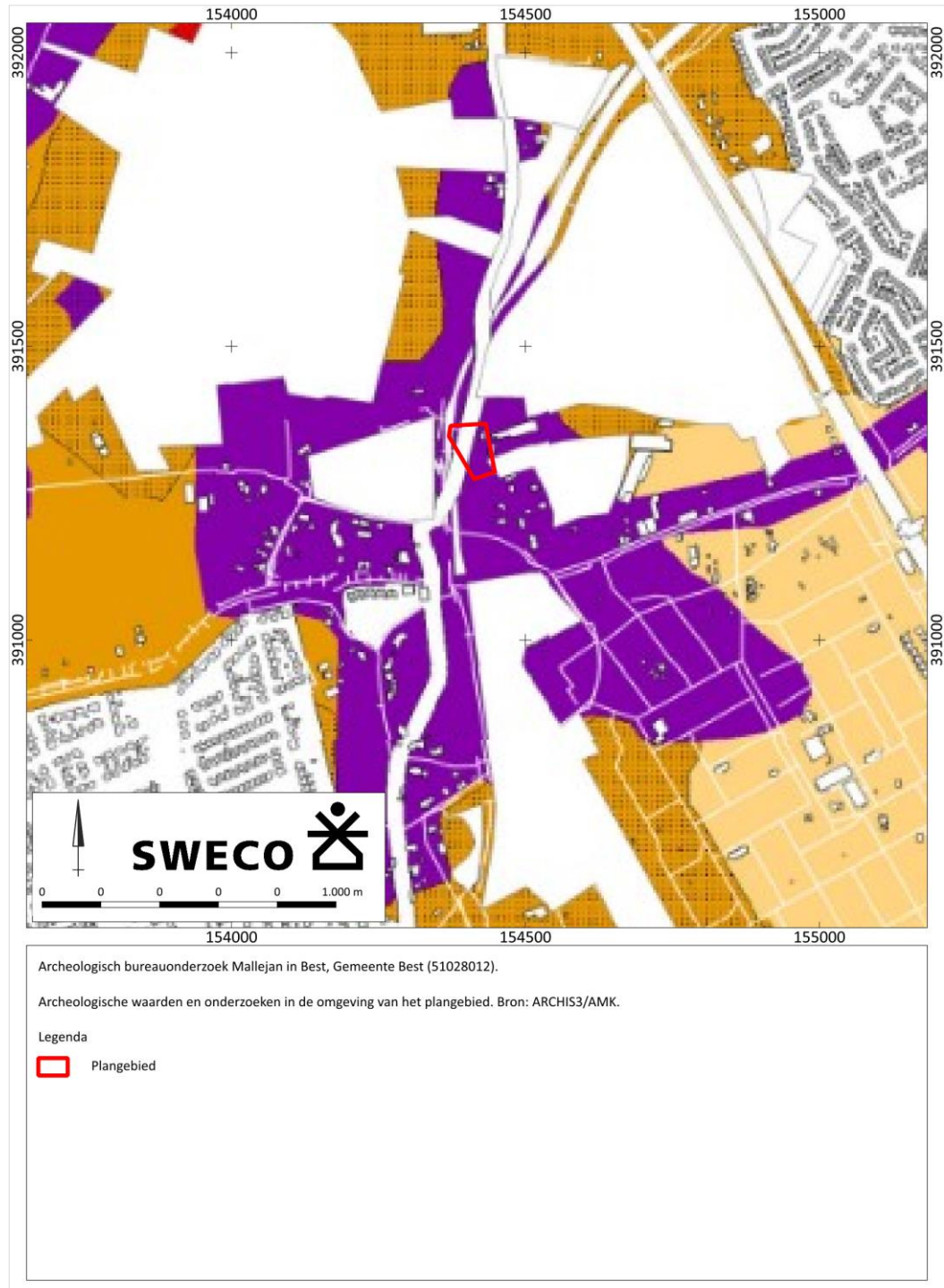
Kaart 2. Het plangebied op de kadastrale kaart

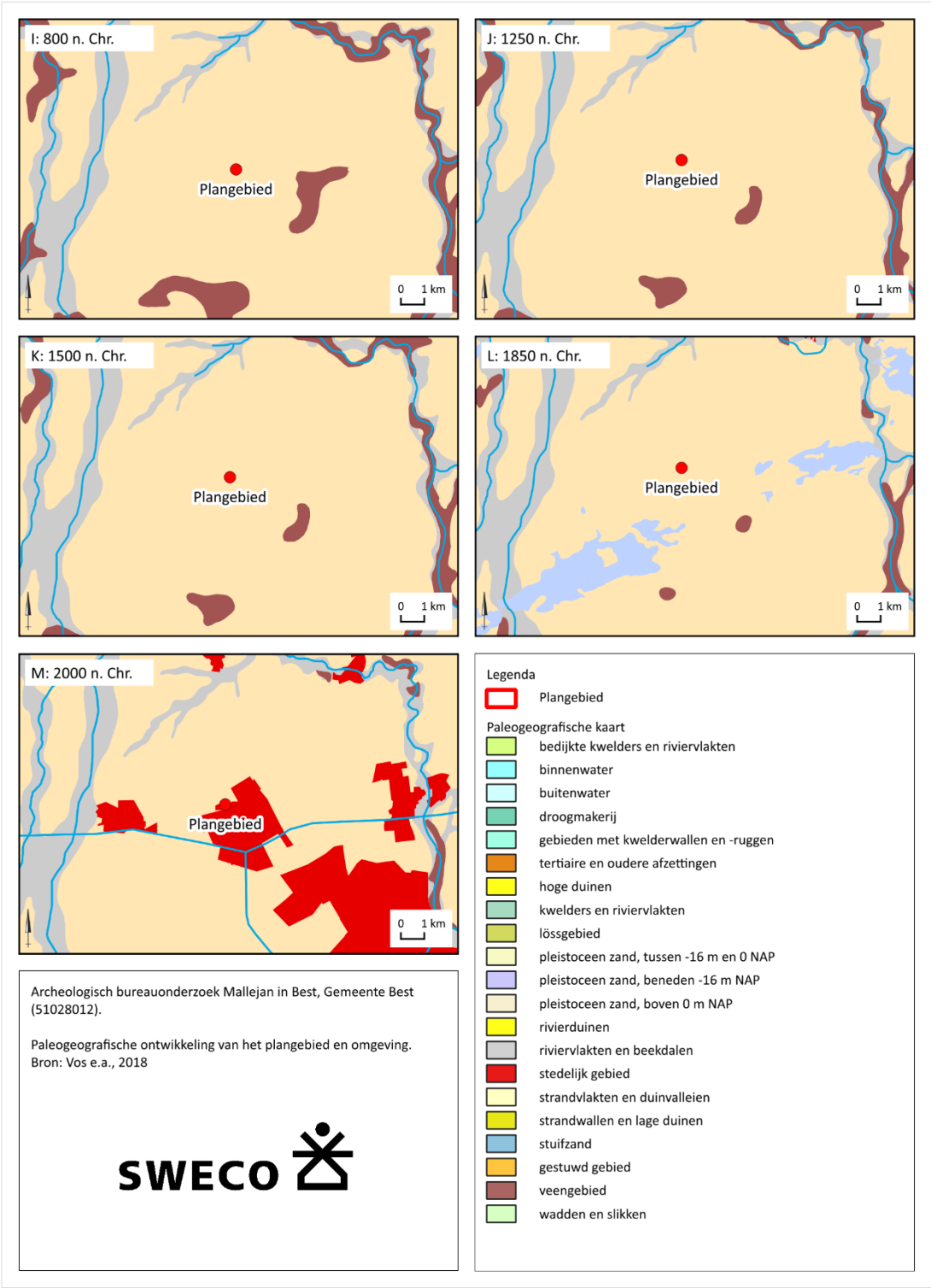
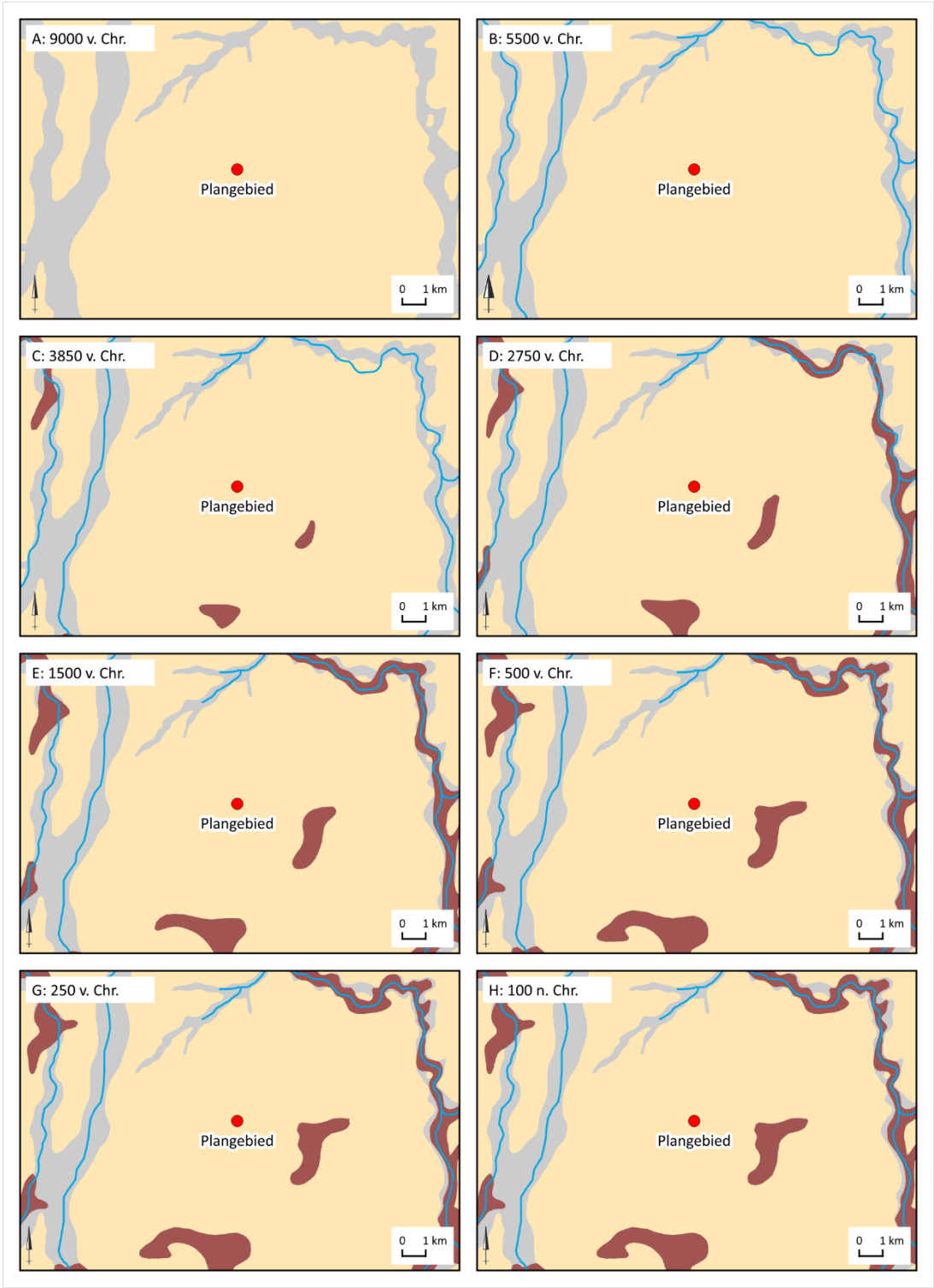
Kaart 3. Het plangebied op een luchtfoto uit 2022

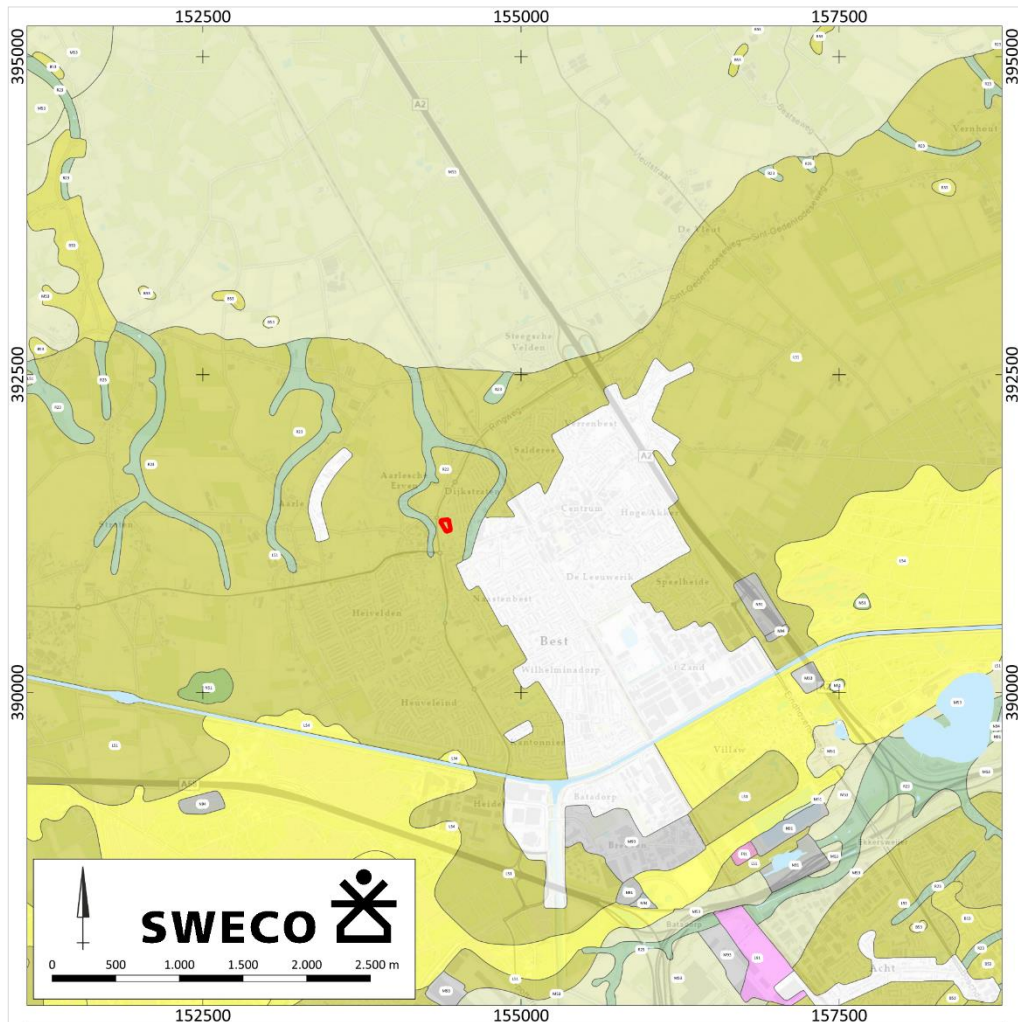
Kaart 4. Het plangebied op de gemeentelijke beleidskaart

Kaart 5. Het plangebied op paleogeografische kaarten

Kaart 6. Het plangebied op de geomorfologische kaart 1:50.000 van Nederland

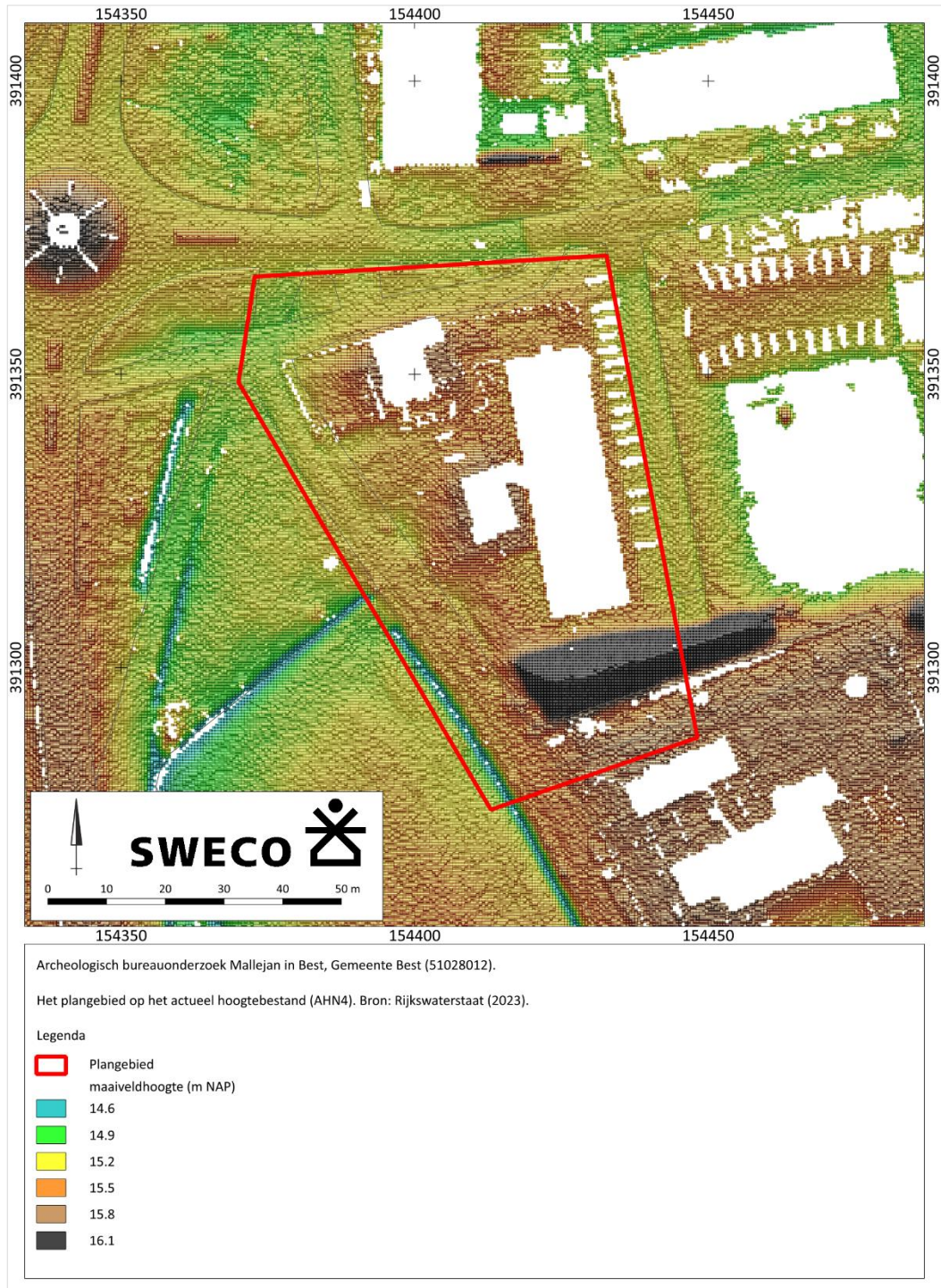
Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Het plangebied op de Geomorfologische kaart 1: 50.000 van Nederland. Bron: NGR/Wageningen Environmental Research, 2019.

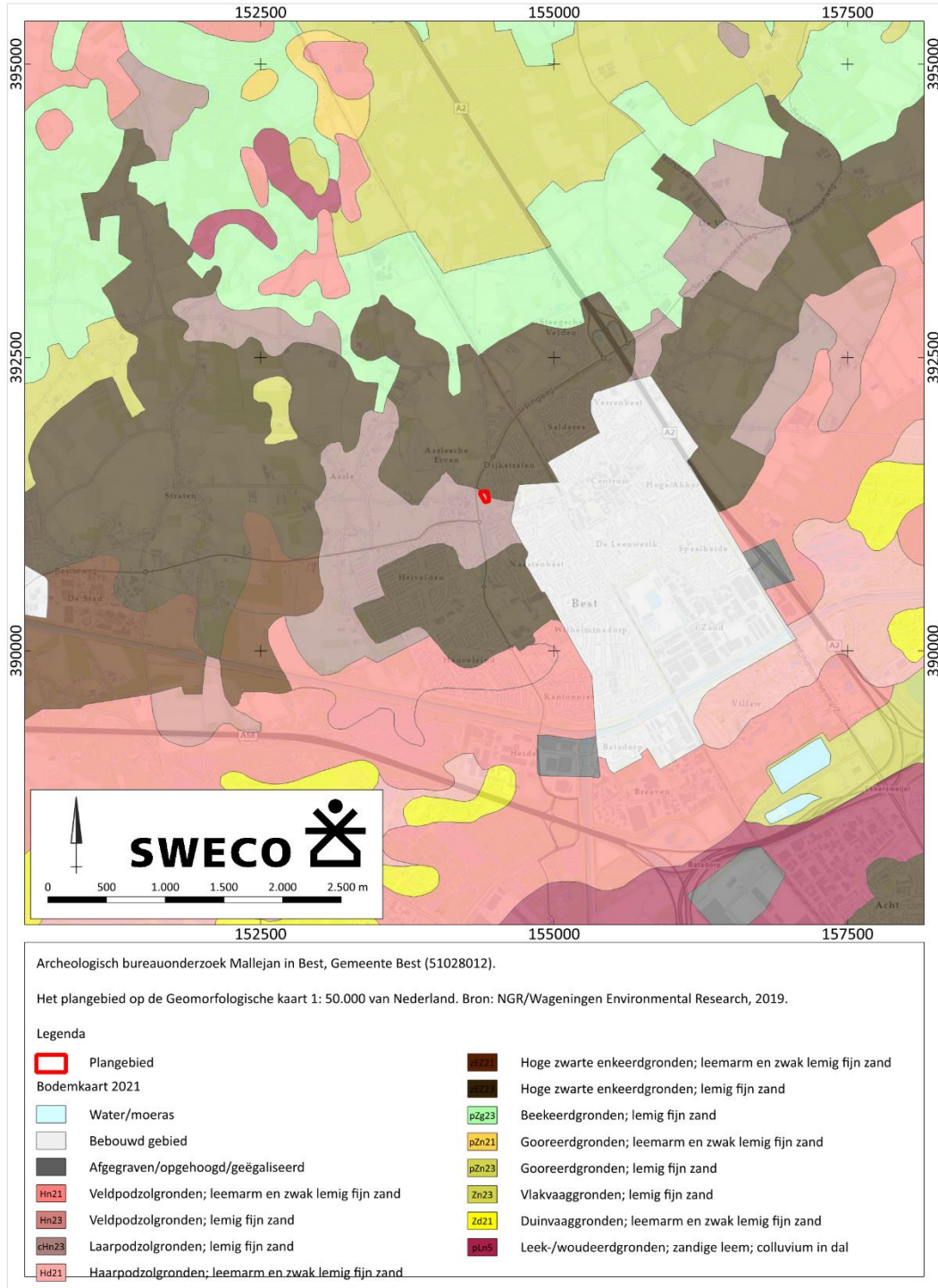
Legenda

	Plangebied		Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss
	Dekzandrug		Vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie
	Plateau-achtige storthoop, opgehoogd of opgespoten terrein, of kunstmatig eiland		Laagte zonder randwal
	Dekzandwelingen		Groeve
	Landduinen met bijbehorende vlakten en laagten		Laagte ontstaan door afgraving
	Storthopen met grind-, zand-, kleigaten of ijskerkuilen		Dalvormige laagte
	Dekzandvlakte		

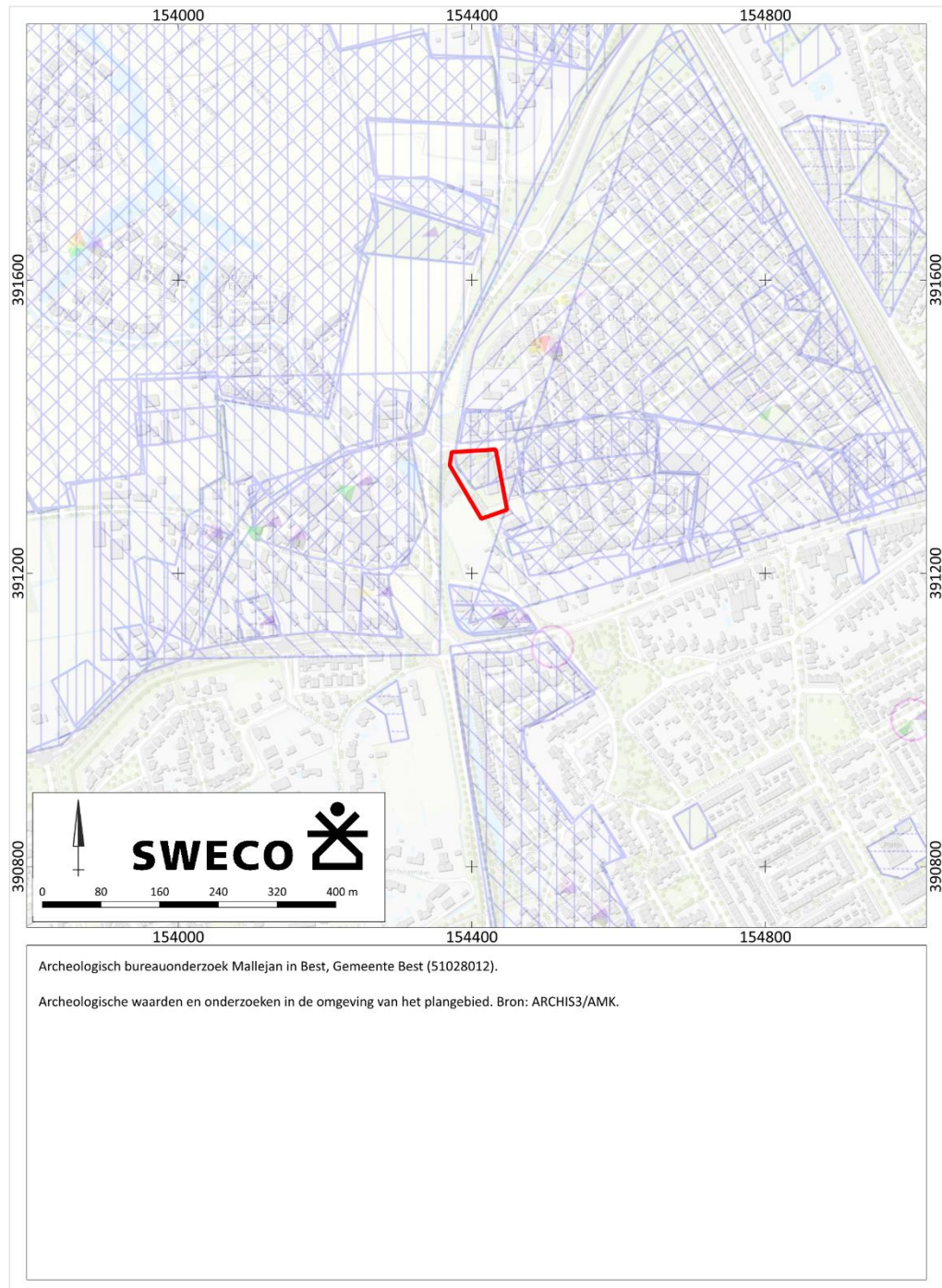
Kaart 7. Het plangebied op het actueel hoogtebestand (AHN4)

Kaart 8. Het plangebied op de bodemkaart

Kaart 9. Archeologische waarden en onderzoeken rondom het plangebied

Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Legenda bij de archeologische waarden- en onderzoekenkaart. Bron: ARCHIS3/AMK.

Legenda

Plangebied

AMK

Terrein van archeologische waarde

Terrein van hoge archeologische waarde

Terrein van zeer hoge archeologische waarde

Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

onderzoeksmeldingen

bureauonderzoek

booronderzoek

proefsleuven

opgraving

begeleiding

vondsten

Nieuwe tijd

Late Middeleeuwen

Vroege Middeleeuwen

Romeinse tijd

IJzertijd

Bronstijd

Neolithicum

Mesolithicum

Paleolithicum

geen/brede datering

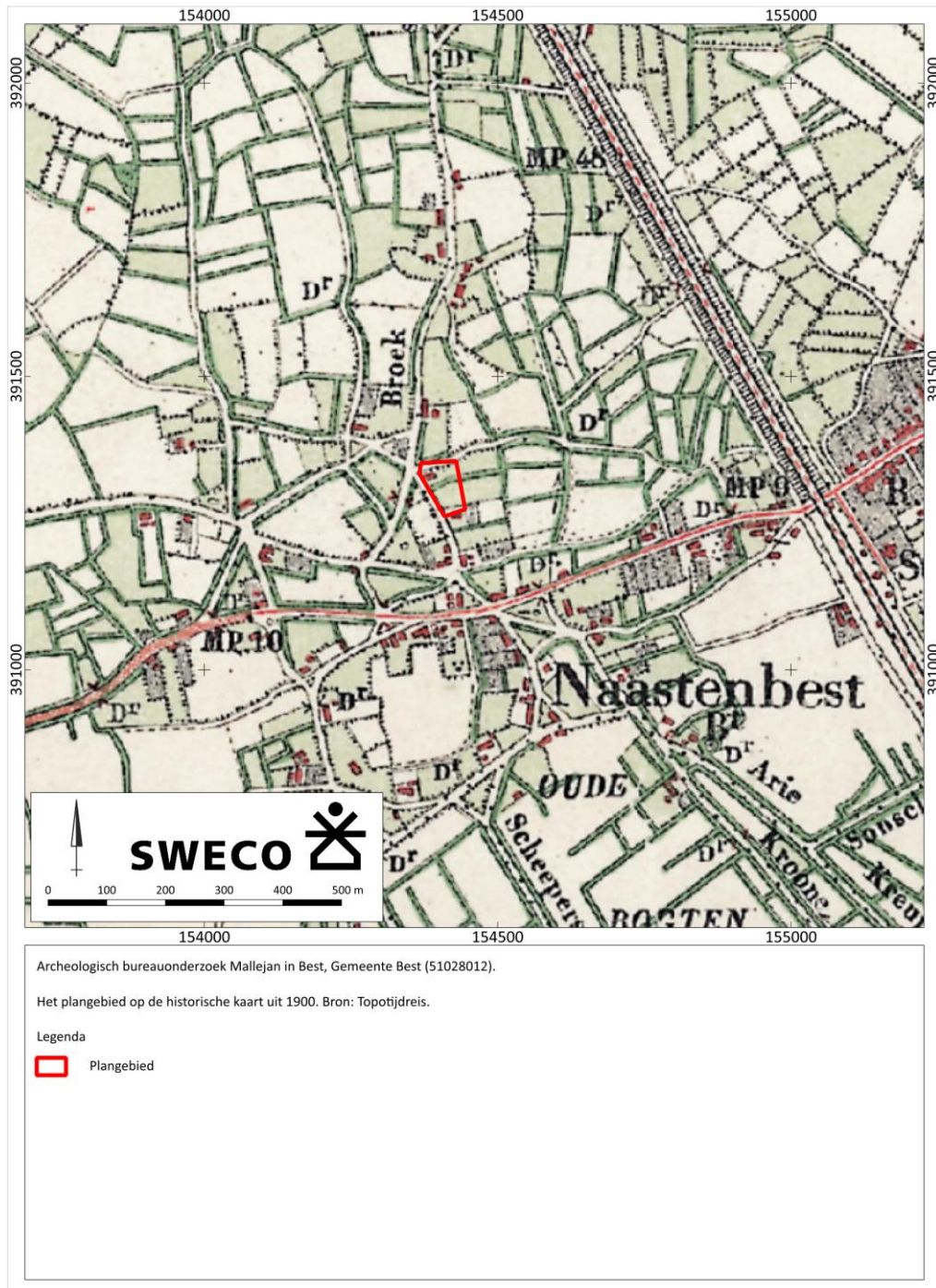

vondstmeldingen

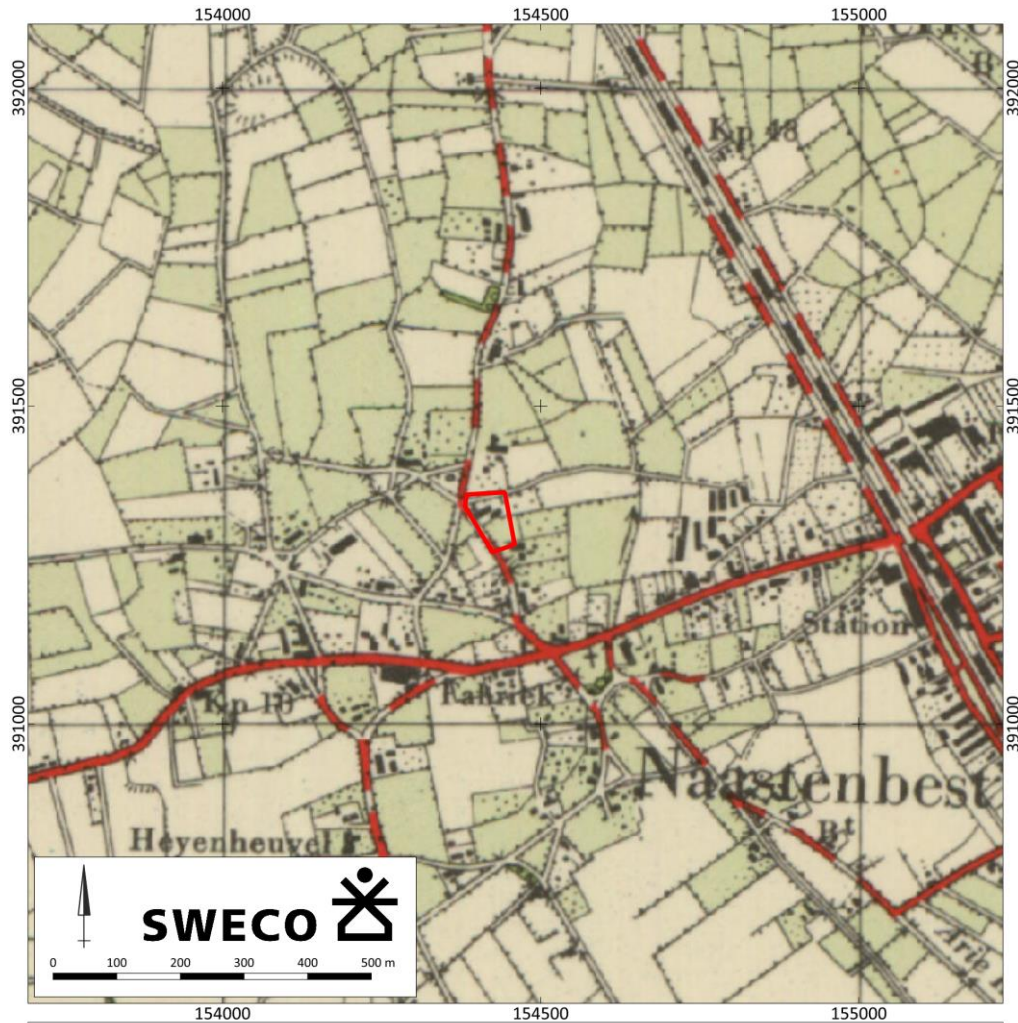
Kaart 10. Het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit 1817

Kaart 11. Het plangebied op de militaire topografische kaart uit 1900

Kaart 12. Het plangebied op de topografische kaart uit 1953

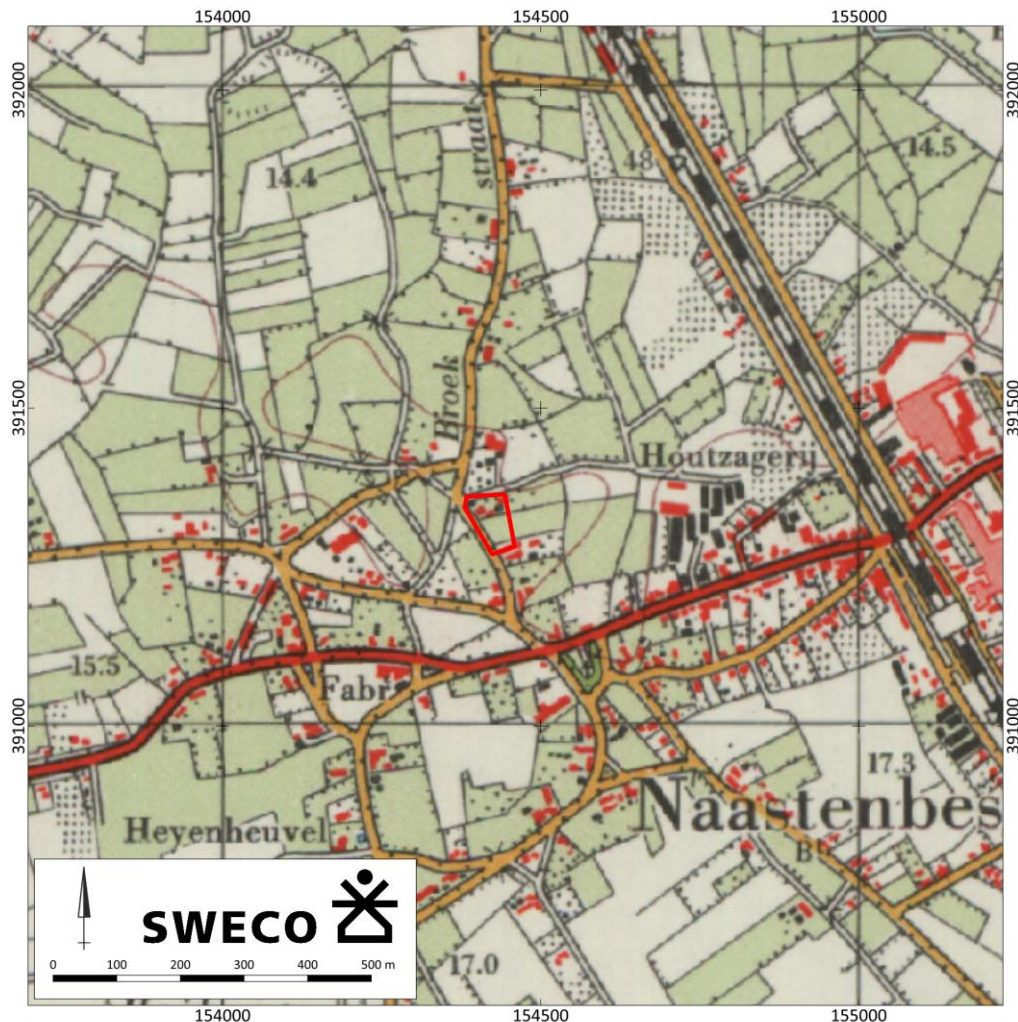
Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Het plangebied op de historische kaart uit 1953. Bron: Topotijdreis.

Legenda

 Plangebied

Kaart 13. Het plangebied op de topografische kaart uit 1963

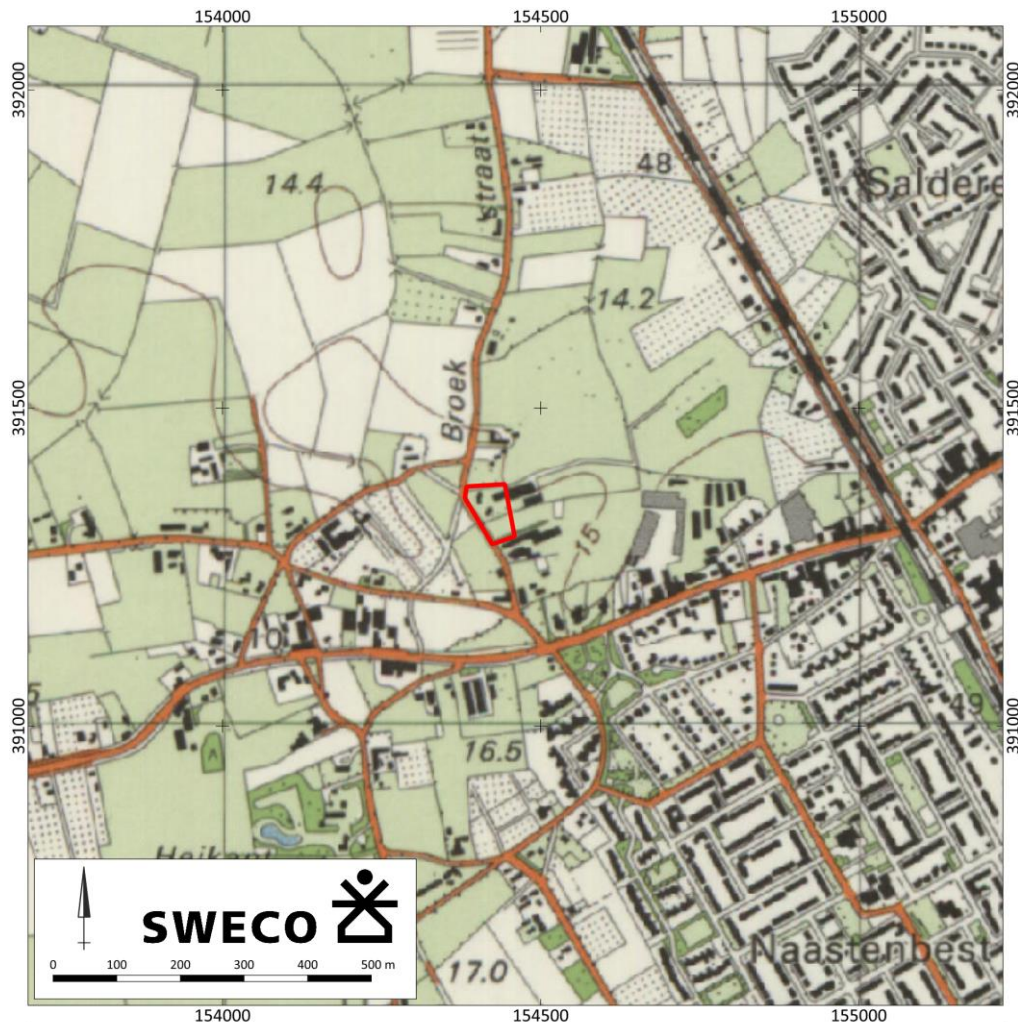
Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Het plangebied op de historische kaart uit 1963. Bron: Topotijdreis.

Legenda

 Plangebied

Kaart 14. Het plangebied op de topografische kaart uit 1994

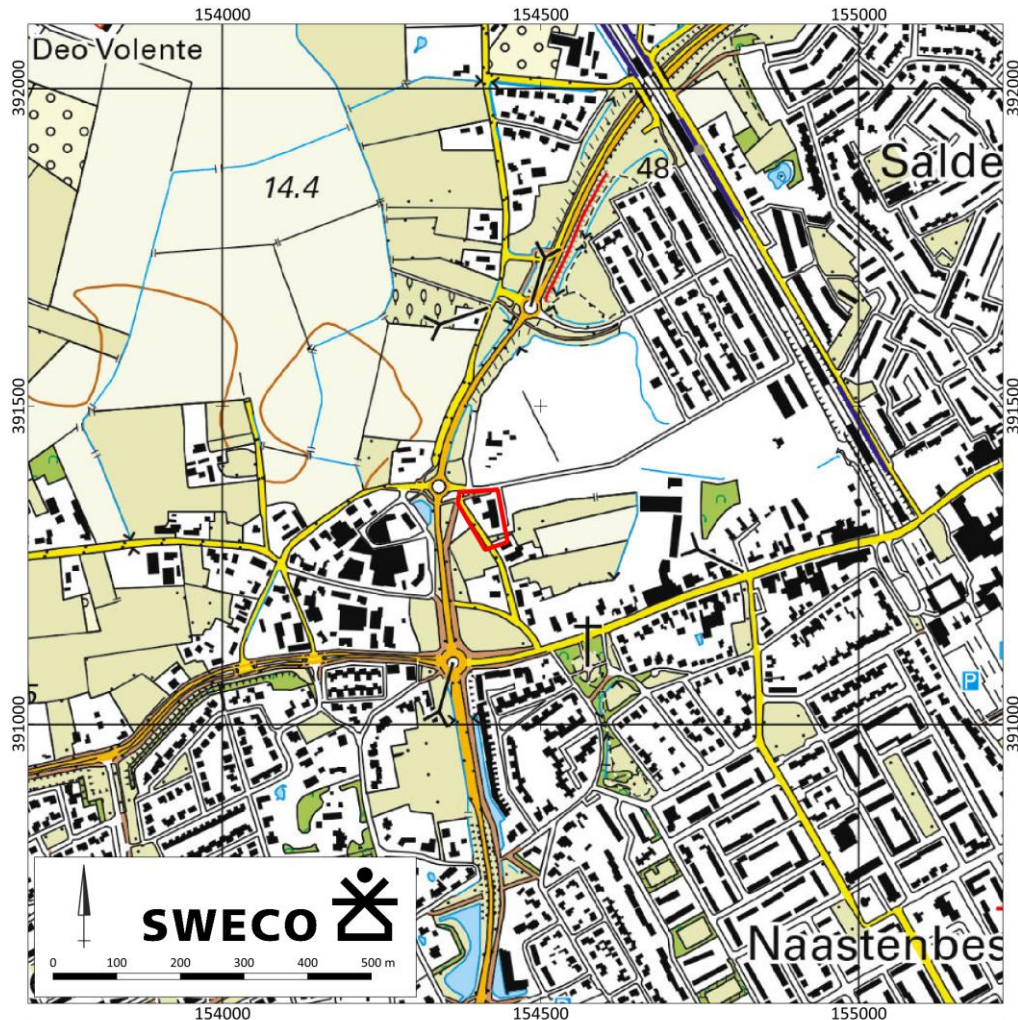
Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Het plangebied op de historische kaart uit 1994. Bron: Topotijdreis.

Legenda

 Plangebied

Kaart 15. Het plangebied op de topografische kaart uit 2019

Archeologisch bureauonderzoek Mallejan in Best, Gemeente Best (51028012).

Het plangebied op de historische kaart uit 2019. Bron: Topotijdreis.

Legenda

 Plangebied

Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie						MIS	Lithostratigrafie				
	Kwartair	Laat	Holoceen						1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)		Formatie van Beegden
11.755			Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel		
12.745							Allerød (warm)					
13.675							Vroege Dryas (koud)					
14.025							Bølling (warm)					
15.700							Laat-Pleniglaciaal					
29.000					Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3					
50.000						Vroeg-Pleniglaciaal	4					
75.000						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a					
					5b							
		5c										
		5d										
115.000		Eemien (warme periode)		5e		Eem Formatie						
130.000		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Urk	Formatie van Drente				
370.000				Holsteinien (warme periode)				Formatie van Peelo				
410.000				Elsterien (ijstijd)								
475.000				Cromerien (warme periode)								
850.000	Vroeg			Vroeg	Pre-Cromerien			Formatie van Sterksel				
2.600.000												

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden								
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd								
-1500				Vb1		Middeleeuwen								
-450						Romeinse tijd								
0				Va		IJzertijd								
-12		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	Bronstijd								
-800	815			IVa		Neolithicum								
-2000	2650			III			Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol							
-3755	5000													
-4900		Vroeg	Atlanticum warm vochtig	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum								
-5300							I	eerst berk en later den overheersend						
-7020	8000													
-8240	9000													
-8800		Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III			parklandschap					
11.755	10.150						Weichselien (ijstijd)	Allerød		LW II	dennen- en berkenbossen			
12.745	10.800											Vroege Dryas	LW I	open parklandschap
13.675	11.800													
14.025	12.000	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra										
15.700	13.000					perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap								
-35.000							Eemien (warme periode)	loofbos						
75.000									Saalien (ijstijd)					
115.000														
130.000														
-300.000														

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2. Onderzoeksmeldingen met bijbehorende vondsten/sporen

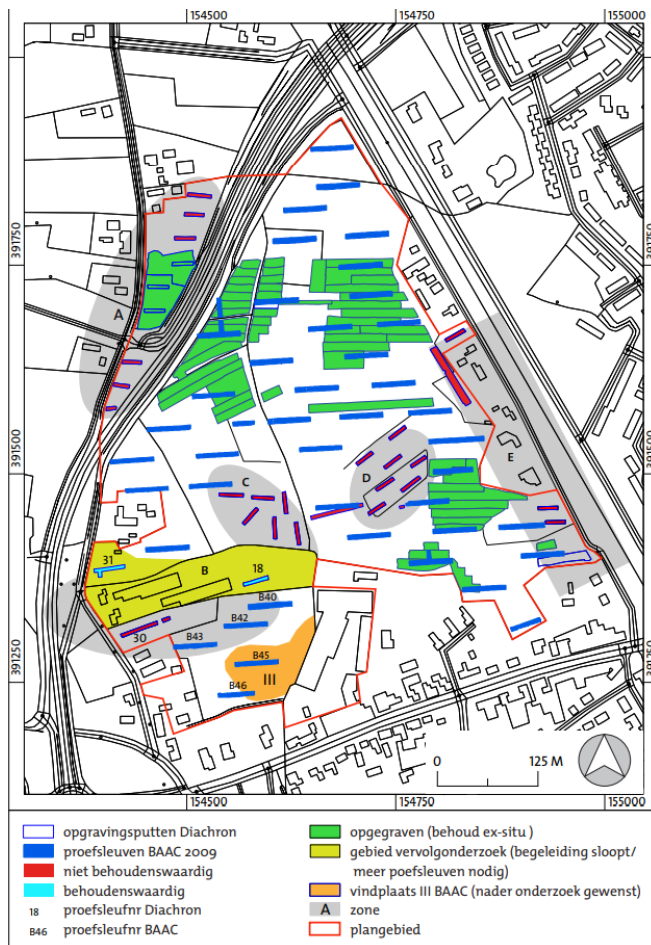
Archeologische verwachtingskaart	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2339859100	SRE Milieudienst	26-08-2011
Omvat het gehele plangebied			
Best, gemeente Best			
X:155.801 / Y:391.285			
Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg en een gemeentelijke Archeologische waarden en verwachtingskaart.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2180474100	BAAC BV	20-12-2007
Direct ten zuidoosten van het plangebied			
Veldweg te Best, gemeente Best			
X:154.702 / Y:391.620			
Slechts in kleine zones (in het zuidoostelijk en centrale deel van het gebied) is een esdek aangetroffen. Er bestaat een sterke relatie met de aanwezigheid van een (deels) intact podzolprofiel (veldpodzol) en de aanwezigheid van een esdek. De aanwezigheid van enkele fragmenten baksteen en roodbakend aardewerk doet vermoeden dat het esdek tot stand is gekomen in de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd. Op de plekken waar geen esdek aanwezig is, is de bodem grotendeels verstoord tot in de C-horizont. Deze verstoringen zijn het gevolg van zandwinning dan wel diepploegen. Het ontbreken van een duidelijke bodemvorming in grote delen van het onderzoeksgebied duidt op een latere ontginning van het gebied. Ondanks de ongunstige landschappelijke situatie en de verstoringen in het plangebied zijn er tijdens het onderzoek zes archeologische vindplaatsen aangetroffen. Deze zijn voornamelijk gelegen aan de randen van het plangebied. Het ontbreken van karrensporen in de tussenliggende gebieden duidt op een extensief gebruik van grote delen van het plangebied. De vindplaatsen zijn te dateren in de IJzertijd en/of Romeinse tijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Vindplaats III ligt waarschijnlijk het dichtst bij het huidige plangebied Mallejan. Omdat er geen puttenplan is toegevoegd, kan dit niet met zekerheid worden gezegd. Deze vindplaats bestaat uit een aantal paalsporen waaruit geen structuur te herleiden is. Door het ontbreken van vondstmateriaal zijn de sporen niet te dateren. Gezien de kleur van de vulling van de sporen die grijsbruin gevlekt is, is een datering in de Middeleeuwen of Nieuwe tijd waarschijnlijk.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
14 fragmenten keramisch aardewerk, handgevormd	IJzertijd	IJzertijd	
1 fragment keramisch kogelpot	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	
5 fragmenten keramisch roodbakend geglaazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
Sporen	Begin datering	Eind datering	
1 spieker/graanschuur (4/6/8/9 palig)	IJzertijd	IJzertijd	
1 huisplattegrond	IJzertijd	IJzertijd	
1 spieker/graanschuur (4/6/8/9 palig)	IJzertijd	IJzertijd	
1 huisplattegrond	IJzertijd	IJzertijd	
1 spieker/graanschuur (4/6/8/9 palig)	IJzertijd	IJzertijd	
1 spieker/graanschuur (4/6/8/9 palig)	IJzertijd	IJzertijd	
1 grondspoor	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat	
2 greppels/sloten	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat	
8 grondsporen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
6 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	IJzertijd	IJzertijd	
1 Nietopgehoogde, individuele huisplaats	IJzertijd	IJzertijd	
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	

1 afwateringskanaal / inundatiekanaal / greppel / sloot	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2295016100	BAAC BV	30-05-2010
Binnen het noordelijke deel van het plangebied Best, Dijkstraten (deelgebied 4) te Best, gemeente Best X:154.514 / Y:391.372			
Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2298581100	Diachron UvA BV	19-08-2010
Binnen het noordelijke deel van het plangebied Dijkstraten te Best, gemeente Best X:154.672 / Y:391.573			
Binnen het plangebied (30 ha) geldt een middelhoge archeologische verwachting. Het landschap waarbinnen het plangebied ligt, kan het best worden getypeerd als een door smeltwaterdalen versneden fluvioperiglaciaal lemig dekzandlandschap (Formatie van Boxtel), waarvan de hogere delen zijn opgestoven met een dun eolisch dek (laagpakket van Wierden). Binnen het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in vijf deelgebieden (A t/m E), opgevolgd door een opgraving van de geselecteerde gebieden (zes vindplaatsen). De gebieden waar tijdens het proefsleuvenonderzoek niets is aangetroffen zijn vrijgegeven. Alleen voor zone B wordt geadviseerd om de toekomstige (ondergrondse) sloop van gebouwen/opstallen archeologievriendelijk en onder begeleiding uit te voeren. Op deze locatie zijn nederzettingssporen uit de Middeleeuwen en mogelijk de IJzertijd aanwezig. Het huidige plangebied Mallejan ligt binnen zone B. De oudste vondsten die binnen het plangebied zijn aangetroffen, zijn enkele vuurstenenvondsten uit het Neolithicum en mogelijke bewoningssporen uit de Late Bronstijd. De meeste sporen dateren uit de IJzertijd. Er zijn in totaal drie vindplaatsen te dateren tussen de Vroege Middeleeuwen en Vroeg Romeinse tijd. Deze vindplaatsen bestaan uit dertien boerderijen, omgeven door spiekers en waterkuilen. Uit voornamelijk de IJzertijd zijn veel aardewerken vondsten aangetroffen. Mogelijk vormt de goede drainage van het landschap een verklaring voor de goede bewoonbaarheid van het gebied in de IJzertijd. Het ijzertijdlandschap was op basis van pollenanalyse halfopen met extensief beweidde graslanden. Een landschap dat eerder geschikt zal zijn geweest voor veeteelt dan voor graanbouw. Mogelijk lag het akkerareaal op de zuidelijke, hoger gelegen zandgronden enkele honderden meters (circa 200 tot 300 m) van de erven vandaan. Na de Late IJzertijd en/of Vroeg Romeinse tijd vind er lange tijd geen bewoning plaats binnen het plangebied. Pas in de loop van de Middeleeuwen ontstaan in het zuidelijk deel van het gebied weer nederzettingen, zoals is gebleken uit het proefsleuvenonderzoek (zone B/vindplaats III). Dit zuidelijke deel betrof de hogere delen van de dekzandrug, waar beter bewerkbare moderpodzolen lagen. Wel boden de meer lemige, lagere landschapsdelen in het noordelijk deel van het plangebied mogelijkheden voor (extensief beheerde) graslanden. Uit vondstspreading en de ligging van enkele boerderijen aan de Broekstraat was het plangebied in de 16^e eeuw al volledig ingericht met akker- en weidegronden. De resten van een ouder esdek onder de huidige bouwvoor in delen van vindplaats II dateren waarschijnlijk uit de Late Middeleeuwen. Tot aan de 20^e-eeuwse herverkaveling kende het plangebied een kleinschalige structuur van houtwallen, akkers en weilandjes. Het overgrote deel van de sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd bestaan uit greppels/sloten die deel uitmaakten van deze kleinschalige landinrichting. De meeste opgegraven greppels zijn terug te vinden als eigendomsgrenzen op de kadastrale minuutplan van 1832.			

Het huidige plangebied Mallejan bevindt zich in zone B. Voor het gebied is een vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van een begeleiding bij de sloop en een proefsleuvenonderzoek op de locaties die niet bebouwd zijn. In het zuiden van het huidige plangebied Mallejan is een proefsleuf aangelegd, proefsleuf 30. Het westelijke deel van deze proefsleuf ligt voor de helft binnen het plangebied Mallejan, maar was geheel verstoord. Deze verstoringen hebben te maken met de veevoederkuilen die op het terrein hebben gelegen. Vlak ten noorden van het huidige plangebied Mallejan ligt proefsleuf 31. Deze proefsleuf en proefsleuf 18 (130 meter ten oosten) bevatten sporen uit de Volle en/of Late Middeleeuwen. In het westen van proefsleuf 31 bevonden zich meerdere sporen met een heterogene vulling, waaronder paalkuilen van een mogelijke structuur. Er is vanwege deze sporen nog een aantal meter naar het zuiden uitgebreid om zicht te krijgen op meer aanwezige structuren, echter zonder succes. De enige aardewerkvondst uit één van de paalkuilen was niet nader te determineren. Op 40 meter ten oosten van het plangebied liggen opeenvolgend drie proefsleuven (B40, B42, B43). Hierin zijn geen behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen. Dit komt met name door de vele spitbanen.

Vondsten	Begin datering	Eind datering
91 fragmenten dierlijk bot	Paleolithicum	Nieuwe Tijd Laat
10 fragmenten keramisch aardewerk, onbepaald	Vroeg Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment keramisch spinklos	Laat Neolithicum A	Nieuwe Tijd Vroeg
1 fragment keramisch aardewerk, onbepaald	Laat Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat
2 fragmenten koperen spijker	Laat Neolithicum B	Nieuwe Tijd Laat

1 fragment glas	Vroege Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
15 fragmenten metaal	Vroege Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
2 fragmenten ijzer	Midden Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
47 fragmenten ijzeren spijker	Midden Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
53 fragmenten metaal	Midden Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
4 fragmenten ijzeren ketting	IJzertijd	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen armband - La Tene	Late IJzertijd	Vroeg Romeinse Tijd
1 fragment keramisch aardewerk, gedraaid	Late IJzertijd	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment ijzeren zeis	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment ijzeren ketel	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment keramisch ruwwandig aardewerk, gedraaid	Vroeg Romeinse Tijd A	Vroege Middeleeuwen D
1 fragment keramisch ruwwandig aardewerk, gedraaid	Vroeg Romeinse Tijd A	Vroege Middeleeuwen D
1 fragment loden spinklos	Vroege Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 fragment keramisch Badorf aardewerk	Vroege Middeleeuwen C	Vroege Middeleeuwen C
6 fragmenten keramisch Pingsdorf geelwitbakkend	Vroege Middeleeuwen D	Late Middeleeuwen A
1 fragment keramisch Paffrath	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
30 fragmenten keramisch Paffrath	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
3 fragmenten keramisch Proto-steengoed	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
3 fragmenten keramisch proto-steengoed:kan	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
5 fragmenten keramisch Elmpt	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 fragment keramisch roodbakkend geglazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
74 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment ijzeren hoefijzer	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
2 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:steelpa	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment zilveren groot	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
55 fragmenten keramisch grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
1 fragment keramisch Limburgs witbakkend geglazuurd:grape	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
1 fragment keramisch kacheltegel	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
32 fragmenten keramisch steengoed	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
2 fragmenten keramisch Limburgs witbakkend geglazuurd	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
2 fragmenten keramisch roodbakkend (geglazuurd):pot, bolvormig	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
5 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:grape	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden
8 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:vergiet	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden
2 fragmenten koperen haarnaald	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
10 fragmenten loden kogel	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
5 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:beker	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
4 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:kan	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat

30 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:bord	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
9 fragmenten keramisch witbakkend geglazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
16 fragmenten keramisch steengoed geglazuurd:kan	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment koperen vuurwapen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
3 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd:kom	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
5 fragmenten keramisch steengoed geglazuurd:beker	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
17 fragmenten keramisch Fayence	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
2 fragmenten zilveren munt	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment koperen emmer	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment zilveren daalder	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment keramisch steengoed geglazuurd:kan - Raerens	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment zilveren daalder	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment ijzeren hakmes	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
11 fragmenten keramisch pijp	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
13 fragmenten metalen munt	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment ijzeren grendel	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment ijzeren haak	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
18 fragmenten koperen munt	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
7 fragmenten koperen knoop	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
2 fragmenten glazen fles	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment keramisch Majolica:bord	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden
1 fragment glazen vensterglas	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment metalen hanger	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen kom/schaal	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment keramisch porselein	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen kan	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment koper	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen kraal	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen kom/schaal	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
31 fragmenten keramisch industrieel wit (Maastrichts)	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
1 fragment glazen kraal	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat
Sporen	Begin datering	Eind datering
1 kuil	Paleolithicum	Nieuwe Tijd Laat
1 weg, (on)verhard	Paleolithicum	Nieuwe Tijd Laat
17 greppels/sloten	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat
7 palissades	Neolithicum	Nieuwe Tijd Midden
41 spiekers/graanschuren	Neolithicum	Nieuwe Tijd Laat
17 huisplattegronden	Vroeg Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat
13 huisplattegronden	IJzertijd	IJzertijd
Complexen	Begin datering	Eind datering
3 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Paleolithicum	Nieuwe Tijd Laat
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat
1 versterking onbepaald	Neolithicum	Nieuwe Tijd Midden
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Neolithicum	Nieuwe Tijd Laat
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroeg Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat

1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Laat Neolithicum A	Nieuwe Tijd Vroeg
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Laat Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Laat Neolithicum B	Nieuwe Tijd Laat
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroege Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
3 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Midden Bronstijd	Nieuwe Tijd Laat
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	IJzertijd	IJzertijd
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	IJzertijd	Nieuwe Tijd Laat
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late IJzertijd	Vroeg Romeinse Tijd
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late IJzertijd	Nieuwe Tijd Laat
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Laat
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroeg Romeinse Tijd A	Vroege Middeleeuwen D
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroege Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroege Middeleeuwen C	Vroege Middeleeuwen C
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Vroege Middeleeuwen D	Late Middeleeuwen A
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
3 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
4 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laat
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
5 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
2 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden
10 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laat
6 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
8 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat
9 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4681844100	BAAC BV	19-03-2019
10 meter ten noorden van het plangebied Best, gemeente Best X:154.558 / Y:391.350			
In 2019 heeft BAAC een proefsleuvenonderzoek met doorstart naar een opgraving uitgevoerd ten noorden en oosten van het huidige plangebied Mallejan. Ten noorden van de Mallejan zijn twee proefsleuven (werkputten 12 en 13) en twee opgravingsputten (werkput 15) aangelegd. In werkput 13 zijn sporen (zes kuilen) en vondsten uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het aardewerk is gedateerd tussen 1350 – 1650. In werkput 15 zijn eveneens sporen uit de Nieuwe tijd aangetroffen. Het gaat om vier kuilen. Daarnaast zijn in werkputten 13 en 15 paalkuilen uit de Nieuwe tijd opgegraven. Ook hier is een dakpan te dateren tussen 1350 – 1650. In werkput 12, binnen structuur 4 is een waterput aangetroffen. In de waterput is aardewerk aangetroffen. Het meeste aardewerk is te datering in de periode van 1100 tot 1300. Ook de vullingen uit de waterput hebben dezelfde datering gekregen. Binnen structuur 4 zijn vondsten aangetroffen , welke te dateren zijn in de 12^e, 13^e en 15^e eeuw. De oudste sporen van menselijke aanwezigheid die tijdens het archeologisch onderzoek zijn aangetroffen dateren in het Mesolithicum. Uit deze periode zijn enkele vondsten aangetroffen en geen bewoningsresten. De oudste bewoningssporen dateren uit de tweede helft van de Bronstijd en het begin van de IJzertijd. Echter, er is geen structuur aangetroffen. Mogelijk is deze ten noordoosten van het plangebied aanwezig. Pas in de volle middeleeuwen is er binnen de grenzen van het onderzoeksgebied echt sprake van bewoning. Uit deze periode, globaal tussen 1050 en 1350, is er een nederzetting aanwezig met verschillende huizen, waterputten- en kuilen, kuilen en greppels. Er zijn in totaal zes plattegronden aangetroffen, bootvormige woonstalhuizen. Verder zijn er drie waterputten, een waarschijnlijk ontmantelde waterput en een waterkuil aangetroffen. In totaal zijn er vier fasen met			

verschillende erven/bewoningskernen te onderscheiden. Geconcludeerd kan worden dat het om een nederzetting gaat die tussen de 12^e en 14^e eeuw in gebruik is geweest en zich op een hogere gelegen gebied bevindt. Dit verklaard waarschijnlijk ook waarom er tijdens de andere onderzoeken binnen plangebied Dijkstraten bijna geen andere sporen uit de volle middeleeuwen zijn aangetroffen. Deze eerder onderzochte gebieden hebben een lagere ligging wat erop wijst dat er duidelijk voorkeur was voor een hogere ligging en dat de nederzetting zich daarom hier bevindt. De bewoners van de nederzetting zullen van de akkerbouw en veeteelt hebben geleefd. Na de 14^e eeuw is het gebied in gebruik genomen als agrarisch gebied, waarbij kleine percelen akkerland of weiland zijn afgescheiden door houtwallen. In deze periode zal door bemesting het plaggendek zijn ontstaan. Deze kleinschalige agrarische verkaveling bleef tot de herverkaveling in de 20^e eeuw aanwezig. Daarna worden de percelen vergroot en verschijnt er steeds meer bebouwing rond het plangebied.

Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS

Sporen	Begin datering	Eind datering
1 gebouw	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
3 gebouwen	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
1 waterput/waterreservoir	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
1 waterput/waterreservoir	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 gebouw	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 gebouw	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 waterput element	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
Complexen	Begin datering	Eind datering
1 Nietopgehoogde nederzetting zonder stedelijk karakter	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2172058100	Becker en Van de Graaf	09-10-2007
10 meter ten westen van het plangebied Zessprong te Best, gemeente Best X:154.126 / Y:391.276			
10 meter ten westen van het plangebied is in 2007 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Binnen het plangebied zijn alleen AC-horizonten aangetroffen, wat betekent dat het terrein is afgetopt. Ondanks de aftopping, waren veel sporen nog bewaard gebleven. Locatie 1 ligt het dichtst bij het huidige plangebied Mallejan. Binnen deze vindplaats zijn resten uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (14 ^e eeuw). Het gaat om leemwinningskuilen en mogelijk resten van ambachtelijke activiteiten. Tevens is tenminste één waterput aangetroffen. Verder naar het westen zijn sporen en vondsten uit de (Vroege) IJzertijd, 16 ^e tot 18 ^e eeuw. In totaal zijn er zes locaties opgegraven en allen zijn behoudenswaardig. Daarom is een vervolgonderzoek aanbevolen wanneer werkzaamheden dieper dan 0,3/0,4 m -mv worden uitgevoerd.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
1 fragment vuurstenen kernvernieuwingsafslag	Neolithicum	Bronstijd	
112 fragmenten keramisch grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch steengoed:kan - Siegburgs	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
6 fragmenten keramisch baksteen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
11 fragmenten keramisch steengoed	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
110 fragmenten keramisch roodbakkend geglaazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
8 fragmenten keramisch steengoed - Raerens	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 fragment loden kogel	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment ijzeren haak	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment keramisch Majolica:llood- en tingeglazuurd	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment koperen munt	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	

2 fragmenten keramisch pijp	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden
Sporen	Begin datering	Eind datering
36 paalgaten/paalkuilen	IJzertijd	Nieuwe Tijd
22 greppels/sloten	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
16 kuilen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
5 waterputen/waterreservoirs	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
Complexen	Begin datering	Eind datering
1 complextype niet te bepalen	Neolithicum	Bronstijd
1 complextype niet te bepalen	IJzertijd	Nieuwe Tijd
2 complextype niet te bepalen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
2 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
2 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
4 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2194633100	BILAN	10-04-2008
40 meter ten noordwesten van het plangebied Aarle Noordwest te Aarle, gemeente Best X:154.009 / Y:391.878			
Geen resultaten bekend binnen ARCHIS.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Bureauonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	5272714100	Bureau voor Archeologie	24-06-2022
40 meter ten zuiden van het plangebied Best, gemeente Best X:154.479 / Y:391.243			
In ARCHIS is alleen een Programma van Eisen bekend.			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2144315100	Becker en Van de Graaf	24-01-2007
50 meter ten westen van het plangebied Zessprong te Best, gemeente Best X:154.167 / Y:391.253			
Het plangebied ligt op de noordflank van een grote dekzandrug en word doorsneden door twee kleinere beekdalen. De bodemopbouw in het plangebied bestaat uit een leempakket van 0,20 m tot 2,4 m dik dat bedekt is met een laag dekzand waarin oorspronkelijk een laarpodzolbodem ontwikkeld is. Door de aanwezigheid van een esdek moet de bodem tegenwoordig in de meeste gevallen geclassificeerd worden als zwarte enkeerdgrond. Uit het booronderzoek blijkt dat de bodemopbouw op verscheidene delen van het plangebied is verstoord. Geadviseerd is een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren binnen de gebieden die niet verstoord zijn.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
2 fragmenten keramisch baksteen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd	
1 fragment keramisch grijsbakkend handgevormd aardewerk	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
24 fragmenten keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
2 fragmenten keramisch pijp	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	

Complexen	Begin datering	Eind datering
1 complextype niet te bepalen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2179949100	BILAN	18-12-2007
50 meter ten noordwesten van het plangebied Best-Noordwest te Aarle, gemeente Best X:154.048 / Y:391.917			
Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2186217100	Archeodienst Gelderland BV	11-02-2008
60 meter ten westen van het plangebied Zessprong te Best, gemeente Best X:154.208 / Y:391.283			
In 2008 is er een opgraving uitgevoerd binnen deelgebied 1 van het plangebied 'De Zessprong'. In 2007 is hier al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnummer 2172058100). Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn op deze locatie resten van een vindplaats uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Tijdens de opgraving in 2008 zijn in alle werkputten sporen aangetroffen. De sporen kunnen worden ingedeeld in zones: watervoorziening, leemwinning, mestopslag, nederzettingssporen en verkaveling. Lege zones bevinden zich voornamelijk in het noordelijke deel van het plangebied. Het vondstmateriaal laat zien dat het plangebied in de 14^e eeuw in gebruik is genomen. Nederzettingssporen uit deze vroege fase zijn echter niet aangetroffen. Andere sporen konden worden gedateerd in de 15^e tot 17^e eeuw. Het gebied lijkt in de 17^e eeuw in onbruik te zijn geraakt. Geen rapportage beschikbaar, corrupted.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
1 fragment vuurstenen kernvernieuwingsafslag	Neolithicum	Bronstijd	
2 fragmenten keramisch Proto-steengoed - Siegburgs	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
2 fragmenten keramisch steengoed - Langerwehe	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
2 fragmenten keramisch steengoed - Siegburgs	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
10 fragmenten keramisch grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
196 fragmenten keramisch roodbakkend geglaazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 fragment hoornen afval	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
10 fragmenten gebitselement:tand van dierlijk bot	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 fragment ijzeren ring	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 fragment ijzeren hoefijzer	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 fragment keramisch steengoed - Westerwalds	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
29 fragmenten keramisch steengoed - Raerens	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 fragment keramisch steengoed - Frechen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
Sporen	Begin datering	Eind datering	
5 greppels/sloten	Neolithicum	Nieuwe Tijd	
8 paalgaten/paalkuilen	Neolithicum	Nieuwe Tijd	
46 kuilen	Neolithicum	Nieuwe Tijd	
7 cultuurlagen	Neolithicum	Nieuwe Tijd	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
1 complextype niet te bepalen	Neolithicum	Bronstijd	

4 complextype niet te bepalen	Neolithicum	Nieuwe Tijd
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
3 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
4 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
3 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg

Bureauonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4558213100	Econsultancy BV	08-08-2017
100 meter ten zuiden van het plangebied Best, gemeente Best X:154.424 / Y:391.145			
Op basis van de geologische locatie en de bekende archeologische waarden kan worden gesteld dat voor de periodes Paleolithicum en Mesolithicum een middelhoge archeologische verwachting geldt. In de omgeving zijn verschillende sporen en vondsten bekend van het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Hierdoor geldt een hoge archeologische verwachting voor deze periodes. Op grond van de gespecificeerde archeologische verwachting is het advies om geen verkennend booronderzoek uit te voeren maar direct over te gaan tot een proefsleuvenonderzoek.			

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4572356100	Econsultancy BV	30-10-2017
100 meter ten zuiden van het plangebied Best, gemeente Best X:154.424 / Y:391.145			
Na het uitvoeren van een bureauonderzoek is direct een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn resten van bewoning, hoogstwaarschijnlijk een boerderij, activiteiten op een woonerf en/of gerelateerd aan de lokale landbouweconomie, en resten van infrastructuur (oude weg) aangetroffen. Sporen van bewoning, zoals (baksteen)poeren, paalkuilen/paalgaten, houten palen, en greppels zijn hoofdzakelijk aangetroffen in werkput 4 aan de zuidoost zijde van het plangebied. In werkput 3 ten westen en werkput 5 ten noorden van werkput 4 zijn resten aangetroffen die zowel in verband gebracht kunnen worden met perceelindelingen en afwateringsystemen van het land, de aanwezigheid van een tegenwoordig verdwenen weg door het perceel van het plangebied, en agrarische activiteiten op het land (zoals mogelijke drinkkuilen voor vee). Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek wordt geadviseerd een vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren door middel van een opgraving.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
8 fragmenten keramisch Elmpt	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch steengoed:kan	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch pijp	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch steengoed:kan	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch witbakkend geglazuurd:kan	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
3 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd aardewerk	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
5 fragmenten keramisch roodbakkend geglazuurd aardewerk	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment keramisch steengoed Raerens kruik	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
Sporen	Begin datering	Eind datering	
1 kuil	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
3 kuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
17 paalgaten/paalkuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
5 greppels/sloten	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat	
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4734389100	Econsultancy BV	05-09-2019
120 meter ten zuiden van het plangebied Best, gemeente Best X:154.425 / Y:391.140			
In 2018 en 2019 heeft op 120 meter ten zuiden (Veldweg-Ringweg te Best) van het huidige plangebied Mallejan een opgraving plaatsgevonden. Eerder is er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. De gravende onderzoeken zijn begeleidt door OCE-deskundigen, omdat het gebied verdacht was op explosieven. Tijdens het vooronderzoek is er een middelhoge verwachting opgesteld voor het Paleolithicum en Mesolithicum. Voor de overige perioden geldt een hoge archeologische verwachting. Tijdens het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat er resten van een boerenerf uit de Nieuwe tijd in het zuidelijk deel van het plangebied aanwezig zijn. De 14C-analyses gaven twee mogelijke dateringen voor de boerderij, te weten in de 17^e eeuw of in de 19^e eeuw. Op basis van historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat hier in 1817 een boerderij met potstal heeft gestaan. Ten westen van deze hoofdstructuur is een tweede structuur aangetroffen. De functie van deze tweede structuur is onduidelijk gebleven. Tevens zijn er vijf waterputten aangetroffen: vier plaggenputten en één bakstenen put. Qua vorm, constructie en datering komen deze waterputten goed overeen met de aangetroffen waterputten bij andere opgravingen van erven uit de Nieuwe tijd in de regio. Het aardewerk uit de oudste waterput dateert uit de periode 1500-1525. Naast de sporen van het boerenerf zijn er een loopgraaf en munitie aangetroffen. Deze resten dateren uit de periode september-oktober 1944, toen de geallieerden probeerden Best te bevrijden in het kader van Operation Market Garden. De loopgraaf is niet zichtbaar op luchtfoto's en zal een zeer korte gebruiksduur gekend hebben.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
3 fragmenten keramisch Elmpt	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch grijsbakkend gedraaid:kom	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch Mediterraan roodbakkend	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
5 fragmenten keramisch baksteen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
5 fragmenten keramisch steengoed - Langerwehe	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
5 fragmenten keramisch Mediterraan roodbakkend	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 fragment keramisch tegel	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
5 fragmenten keramisch grijsbakkend gedraaid:kom	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	
4 fragmenten keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
10 fragmenten keramisch steengoed - Langerwehe	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
10 fragmenten keramisch grijsbakkend gedraaid:kom	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
382 fragmenten keramisch Mediterraan roodbakkend	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	
2 fragmenten keramisch steengoed - Langerwehe	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
18 fragmenten keramisch Mediterraan roodbakkend	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
10 fragmenten keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat	
2 fragmenten keramisch Mediterraan roodbakkend	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	
15 fragmenten keramisch Mediterraan roodbakkend	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment keramisch porselein	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
3 fragmenten keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
2 fragmenten keramisch industrieel wit (Maastrichts)	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment glazen deksel	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
2 fragmenten keramisch industrieel wit (Maastrichts)	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment glazen fles	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment keramisch baksteen	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
4 fragmenten metaal	onbekend	onbekend	
1 fragment dierenbot van dierlijk bot	onbekend	onbekend	
1 fragment leistenen dakle	onbekend	onbekend	

Sporen	Begin datering	Eind datering
1 natuurlijk grondspoor	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
3 kuilen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
2 greppels/sloten	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
3 paalgaten/paalkuilen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
1 kuil	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
2 waterputen/waterreservoirs	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
1 paalgat/paalkuil	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
2 greppels/sloten	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
2 kuilen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
2 greppels/sloten	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
2 paalgaten/paalkuilen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
4 kuilen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 waterput/waterreservoir	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden
1 waterput/waterreservoir	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat
1 greppel/sloot	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat
1 kuil	Nieuwe Tijd Midden	Recent
1 paalgat/paalkuil	Nieuwe Tijd Laat	Recent
1 greppel/sloot	Nieuwe Tijd Laat	Recent
1 waterput/waterreservoir	Recent	Recent
1 kuil	Recent	Recent
1 bouwvoor	onbekend	onbekend
2 spitsporen/schopsteken	onbekend	onbekend
2 cultuurlagen	onbekend	onbekend
2 wegen, (on)verhard	onbekend	onbekend
17 greppels/sloten	onbekend	onbekend
1 lithologische laag	onbekend	onbekend
33 natuurlijke grondsporen	onbekend	onbekend
1 muurrestant	onbekend	onbekend
1 karrespoor	onbekend	onbekend
181 paalgaten/paalkuilen	onbekend	onbekend
19 kuilen	onbekend	onbekend
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS		

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4921896100	Transect	18-11-2020
150 meter ten zuidwesten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.271 / Y:391.150			
In het plangebied zijn twee archeologische vindplaatsen aangetroffen. Bij vindplaats één betreft het twee paalsporen waarvan één handgevoemd aardewerk uit de Late Bronstijd- midden-IJzertijd bevat. Vindplaats twee bestaat uit paalsporen, kuilen, greppels, en spitsporen die waarschijnlijk relateren aan het gebruik van het plangebied als bouwland in de Late Middeleeuwen tot Nieuwe tijd. De sporen zijn op basis van dit vondstmateriaal en uiterlijke kenmerken gedateerd. Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek en de waardering zijn de vindplaatsen niet behoudenswaardig bevonden.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
4 fragmenten aardewerken aardewerk, handgevoemd	IJzertijd	IJzertijd	
1 fragment aardewerken steengoed	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 fragment bouwaardewerken baksteen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	

Sporen	Begin datering	Eind datering
2 paalgaten/paalkuilen	IJzertijd	IJzertijd
12 kuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
23 paalgaten/paalkuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
3 greppels/sloten	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
3 spitsporen/schopsteken	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS		

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2148163100	Becker en Van de Graaf	26-02-2007
170 meter ten zuiden van het plangebied Naastenbest te Best, gemeente Best X:154.511 / Y:390.756			
Binnen het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Binnen het gebied zijn niet veel sporen aangetroffen. Wel zijn er veel granaatscherven en een bomkrater gevonden, die mogelijk in verband gebracht kunnen worden met de operatie Market Garden in september 1944. Een archeologisch vervolgonderzoek is niet geadviseerd.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
2 fragmenten keramisch Proto-steengoed	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch steengoed	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
17 fragmenten keramisch steengoed	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
208 fragmenten keramisch roodbakkend geglaazuurd aardewerk	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
17 fragmenten keramisch bouw materiaal	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
6 fragmenten keramisch pijp	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	
22 fragmenten keramisch industrieel wit (Maastrichts)	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
Sporen	Begin datering	Eind datering	
12 paalgaten/paalkuilen	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat	
12 kuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
6 greppels/sloten	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
1 complextype niet te bepalen	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat	
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
3 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	
1 Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2280493100	BAAC BV	14-10-2009
170 meter ten westen van het plangebied Aarle te Best, gemeente Best X:153.987 / Y:392.039			
Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn vindplaatsen uit de Late Bronstijd en IJzertijd aangetroffen. De resten laten ondiep, wat het zeer kwetsbaar maakt voor bouwactiviteiten. Voor het vervolg zijn er twee opties gegeven, namelijk het bouwen om de vindplaatsen heen (in situ) of het opgraven van de aangetroffen resten (ex situ).			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			
Geen grondsporen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2125256100	Becker en Van de Graaf	13-07-2006
180 meter ten zuiden van het plangebied Naastenbest te Best, gemeente Best X:154.524 / Y:390.724			
Uit het booronderzoek blijkt dat de bodemopbouw in grote delen van het plangebied verstoord is, waardoor eventuele archeologische resten onder het esdek vergraven of verdwenen zullen zijn. Er zijn echter vier terreindelen waar de bodemopbouw ongestoord is en die daardoor kansrijk zijn voor de aanwezigheid van archeologische resten. Ook is er één terrein waar vrijwel zeker een archeologische vindplaats aanwezig is. Geadviseerd wordt daarom een karterend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren in de vijf hierboven genoemde deelgebieden.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
1 fragment keramisch plavuiz, ongeglazuurd	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 fragment keramisch steengoed	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment keramisch steengoed	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
1 fragment keramisch dakpan	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment keramisch pijp	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment ijzer	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment ijzeren spijker	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
1 complextype niet te bepalen	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Vroeg	
1 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	
1 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Laat	
3 complextype niet te bepalen	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4612889100	Transect	07-06-2018
180 meter ten oosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.672 / Y:391.286			
Het plangebied behoudt de hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden. Wel is vastgesteld dat eventuele archeologische waarden vanaf een diepte van minimaal 0,80 -mv, maar waarschijnlijk 1,05-1,25 m -mv zullen bevinden. De voorgenomen ingrepen in het plangebied, de sloop van bedrijfsbebouwing en de uitbraak van de funderingen tot een diepte van 0,70-0,80 m -mv, zullen daarom naar verwachting niet zorgen voor een verstoring van archeologische waarden. Op grond hiervan zijn ten aanzien van de voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied geen aanvullende maatregelen noodzakelijk voor wat betreft het behoud van archeologische waarden. Mochten er tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische waarden worden aangetroffen.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2340610100	Archeologisch Onderzoek Leiden BV	02-09-2011
180 meter ten westen van het plangebied Aarle te Best, gemeente Best X:153.999 / Y:391.704			
Tijdens de opgraving zijn archeologische resten uit de Late Bronstijd tot de Nieuwe tijd aangetroffen. De resultaten lieten zien dat vanaf de Late Bronstijd tot en met de Romeinse tijd het nederzettingssysteem veranderde van verspreid gelegen boerenerven in een gebied met open bossen met eiken en elzen naar meer geconcentreerde bewoning van enkele nabijgelegen boerderijen in een open, meer grootschalig ingericht bomenarm landschap. Voor de jongere perioden geldt			

dat het onderzoek de middeleeuwse bewoning kon volgen in een ononderbroken reeks van opeenvolgende erven van de late 9^e tot de 19^e eeuw.

Vondsten	Begin datering	Eind datering
1.434 fragmenten middelgroot zoogdier van dierlijk bot	Bronstijd	Nieuwe Tijd
2 fragmenten houten ladder	Late Bronstijd	Late Bronstijd
200 fragmenten houten plank	Late Bronstijd	Late Bronstijd
25 fragmenten vuurstenen gereedschap	IJzertijd	IJzertijd
45 fragmenten natuurstenen gereedschap	IJzertijd	IJzertijd
64 fragmenten aardewerken aardewerk, handgevormd	Midden IJzertijd	Midden IJzertijd
4 fragmenten houten ladder	Midden IJzertijd	Late IJzertijd
1 fragment houten ploegschaar	Midden IJzertijd	Late IJzertijd
278 fragmenten houten plank	Midden IJzertijd	Late IJzertijd
2 fragmenten glazen sieraad	Late IJzertijd	Late IJzertijd
5 fragmenten menselijk crematieresten	Late IJzertijd	Vroeg Romeinse Tijd
3 fragmenten crematieresten van dierlijk bot	Late IJzertijd	Vroeg Romeinse Tijd
6 fragmenten metalen munt	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
1 fragment houten schaal	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
73 fragmenten natuurstenen gereedschap	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
370 fragmenten houten bouw materiaal	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
7 fragmenten glazen kom - Isings 3:ribkom	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
1 fragment houten pen	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
4.300 fragmenten aardewerken pot	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
1 fragment metalen fibula	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
86 fragmenten metalen bouw materiaal	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
124 fragmenten aardewerken aardewerk, gedraaid	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
1 fragment houten schop	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
242 fragmenten metalen slak	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
110 fragmenten houten bouw materiaal	Middeleeuwen	Middeleeuwen
64 fragmenten natuurstenen gereedschap	Middeleeuwen	Middeleeuwen
7 fragmenten houten speelgoed	Middeleeuwen	Middeleeuwen
10 fragmenten leren schoen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
1.285 fragmenten metalen bouw materiaal	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
8.533 fragmenten aardewerken pot	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
3 fragmenten houten spaak(wiel)	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
1 fragment houten kelk	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
180 fragmenten houten bouw materiaal	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
14 fragmenten houten spaak(wiel)	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
1 fragment houten spinklos	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
Sporen	Begin datering	Eind datering
2 gebouwen	Late Bronstijd	IJzertijd
51 kuilen	Late Bronstijd	IJzertijd
10 waterputen/waterreservoirs	Late Bronstijd	IJzertijd
207 spiekers/graanschuren	Late Bronstijd	IJzertijd
4 huisplattegronden:3-4-beukig	Late Bronstijd	Vroege IJzertijd
16 standgreppels/standspoor	IJzertijd	IJzertijd
18 huisplattegronden: 2-beukig	Midden IJzertijd	Late IJzertijd
29 huisplattegronden: 2-beukig	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
113 kuilen	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd

5 waterputen/waterreservoirs	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
30 crematiegraven	Romeinse Tijd	Romeinse Tijd
4 kuilen	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
6 waterputen/waterreservoirs	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
7 huisplattegronden	Vroege Middeleeuwen	Vroege Middeleeuwen
11 huisplattegronden	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
12 huisplattegronden	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS		

Veldkartering	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2057598100	RAAP Archeologisch Adviesbureau	22-12-2004
210 meter ten oosten van het plangebied Dijkstraten Zuid te Best, gemeente Best X:154.807 / Y:391.424			
Geen rapportage beschikbaar.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
1 fragment keramisch aardewerk, handgevormd	Neolithicum	IJzertijd	
1 fragment vuurstenen bijlafsag, geslepen	Midden Neolithicum	Laat Neolithicum	
1 fragment keramisch aardewerk, gedraaid	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	
1 fragment keramisch aardewerk, gedraaid	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	
1 fragment keramisch Elmpt	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch Elmpt	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
1 fragment keramisch aardewerk, gedraaid	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
1 complextype niet te bepalen	Neolithicum	IJzertijd	
1 complextype niet te bepalen	Midden Neolithicum	Laat Neolithicum	
2 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	
3 complextype niet te bepalen	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B	

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4760284100	Transect	18-12-2019
240 meter ten oosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.695 / Y:391.231			
In het plangebied bestaat het voornemen de huidige bebouwing te slopen en er een nieuw gebouw voor terug te plaatsen. De nieuwe bebouwing zal hierbij een iets groter oppervlak krijgen dan de huidige bebouwing. Op basis van het veldonderzoek is gebleken dat vanaf een diepte van 0,90 m -mv eventueel archeologische resten aanwezig kunnen zijn. Hiermee zal tijdens de herontwikkeling van het plangebied rekening gehouden moeten worden. Daarom is een proefsleuvenonderzoek geadviseerd.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			
Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2682878100	Archeologisch Onderzoek Leiden BV	11-06-2015
250 meter ten noorden van het plangebied Best, gemeente Best X:153.731 / Y:392.046			
Het proefsleuvenonderzoek in deelgebied Broekstraat heeft uiteindelijk geen behoudenswaardige vindplaats opgeleverd. Er zijn wel archeologische sporen aangetroffen, maar deze blijken zich grotendeels te beperken tot enkele verkavelingsloten en greppels uit de nieuwe of subrecente tijd. Geadviseerd is het plangebied vrij te geven.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	

1 fragment aardewerken grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
3 fragmenten aardewerken bouw materiaal	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
60 fragmenten aardewerken baksteen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
Sporen	Begin datering	Eind datering
7 kuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
9 paalgaten/paalkuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
4 greppels/sloten	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
12 greppels/sloten	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
1 paalgat/paalkuil	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
12 kuilen	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS		

Bureauonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4024155100	Laagland Archeologie BV	30-11-2016
250 meter ten zuidwesten van het plangebied			
Best, gemeente Best			
X:154.288 / Y:391.016			
Geadviseerd is een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.			

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4738633100	IDDS Archeologie B.V.	24-09-2019
300 meter ten zuidwesten van het plangebied			
Best, gemeente Best			
X:154.109 / Y:391.137			
Het onderzoek heeft de aanwezige resten van een boerenerf uit de Nieuwe tijd bloot gelegd. Op de locatie konden drie tot vier verschillende bebouwingsfasen worden herkend. Deze bestonden uit een hoofdgebouw met één of meerdere bijgebouwen. In eerste instantie zal er uitsluitend sprake zijn geweest van een agrarische functie, maar in de loop van de 20 ^e eeuw, mogelijk al eerder, werden ook andere werkzaamheden uitgevoerd. Recentere fasen hebben de oudere fasen deels verstoord, met name de laatste fase met kelders heeft veel schade aangericht aan eerder bebouwingsresten. Er is echter ook bewijs aangetroffen van het hergebruik van oudere resten zoals muurfunderingen. Daarbij werd niet alleen het materiaal hergebruikt, maar de complete bestaande muurfundering.			
Vondsten	Begin datering	Eind datering	
32 fragmenten keramisch overigen(concepten)	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
2 fragmenten houten wiel	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
5 fragmenten glas	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	
1 fragment keramisch pijp	Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment metalen hanger	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
1 fragment leren buidel	Nieuwe Tijd Laat	Nieuwe Tijd Laat	
Geen grondsporen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Opgraving	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	3301035100	Synthegra BV	22-09-2015
320 meter ten westen van het plangebied			
Best, gemeente Best			
X:154.047 / Y:391.246			
Tijdens de opgraving zijn sporen aangetroffen uit de Nieuwe tijd. Onder de sporen bevinden zich drie waterputten, west-oost georiënteerde greppels, paalkuilen en kuilen. Daarnaast zijn vooral in de noordoosthoek van het plangebied grote puinconcentraties aangetroffen die tijdens het grootschalige dempen van de greppels en één van de waterputten verspreid zijn. Uit de verspreiding van de paalkuilen is geen structuur te herleiden. Aan de kuilen kan geen functie toegekend worden.			

Vondsten	Begin datering	Eind datering
1 fragment houten rad	Middeleeuwen	Middeleeuwen
9 fragmenten bouwaardewerken bouw materiaal	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
106 fragmenten aardewerken gebruiksvoorwerp	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd
1 fragment aardewerken roodbakend geglazuurd: kan	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen B
Sporen	Begin datering	Eind datering
4 kuilen	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd
3 greppels/sloten	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg
3 waterputten/waterreservoirs	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg
Complexen	Begin datering	Eind datering
1 (moes)tuin	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2294993100	BAAC BV	30-05-2010
420 meter ten oosten van het plangebied Best, Dijkstraten (deelgebied 3) te Best, gemeente Best X:154.937 / Y:391.334			
Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2294977100	BAAC BV	30-05-2010
430 meter ten oosten van het plangebied Best, Dijkstraten (deelgebied 2) te Best, gemeente Best X:154.868 / Y:391.561			
Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	5487632100	Econsultancy BV	06-12-2023
460 meter ten oosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.937 / Y:391.217			
Geen resultaten bekend binnen ARCHIS.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4765225100	Transect	14-01-2020
460 meter ten oosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.938 / Y:391.215			
In het plangebied bestaat het voornemen de huidige bebouwing te slopen met het oog het gebied te herontwikkelen. Plannen voor de nieuwbouw zijn er echter nog niet. Op basis van het onderzoek is gebleken dat vanaf een diepte van 50 m -mv eventueel archeologische resten aanwezig kunnen zijn. Hiermee zal tijdens de herontwikkeling van het plangebied rekening gehouden moeten worden. Daarom is geadviseerd een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. Het vervolgonderzoek kan het beste plaatsvinden in de vorm van een archeologische begeleiding van de sloop- en graafwerkzaamheden (Inventariserend Veldonderzoek, karterende-waarderende fase, door middel van Proefsleuven; variant Archeologische Begeleiding).			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4923629100	KSP Archeologie	24-11-2020
470 meter ten zuidwesten van het plangebied Best, gemeente Best X:153.868 / Y:391.034			
Geen resultaten bekend binnen ARCHIS.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Proefsleuvenonderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	5613579100	Aeres Milieu	10-06-2024
470 meter ten oosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.953 / Y:391.297			
In het noorden van proefsleuf 1 werden sporen zichtbaar, zoals greppels waterputten/waterkuilen, kuilen en paalkuilen. Deze tekenden zich af in de E-horizont, die hier sterk ontwikkeld is. Waar deze minder sterk ontwikkeld is, houden de sporen op. Er lijkt dus een geomorfologisch verband te zijn. In de tweede proefsleuf werden enkel recente verstoringen opgetekend. Deze proefsleuf is uitgebreid richting het noorden om de vindplaats mogelijk te begrenzen. In de uitbreiding werden enkel recente sporen opgetekend. De sterk ontwikkelde Ehorizont, zoals waargenomen in proefsleuf 1 is hier niet aanwezig. Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			
Geen grondsporen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			
Geen complexen aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	2294985100	BAAC BV	30-05-2010
470 meter ten noordoosten van het plangebied Best, Dijkstraten (deelgebied 1) te Best, gemeente Best X:154.791 / Y:391.723			
Geen rapportage beschikbaar.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Booronderzoek	Zaaknummer:	Uitvoerder:	Datum:
	4732396100	Aeres Milieu	29-08-2019
480 meter ten zuidoosten van het plangebied Best, gemeente Best X:154.704 / Y:390.853			
Geadviseerd is het plangebied vrij te geven.			
Geen vondsten aangetroffen of gemeld in ARCHIS			

Bijlage 3. Losse vondstmeldingen

Gevonden tijdens: niet-archeologisch: graafwerk	Zaaknummer: 3215751100	Vinder: particulier	Vondst datum: 01-01-2003
200 meter ten zuiden van het plangebied Oirschotseweg te Best, gemeente Best X:154.510 / Y:391.100			
De bewoner van het huis aan de Oirschotseweg heeft verteld dat bij de bouw van zijn nieuwe huis onder de zuidoostenlijk hoek van het huis een waarschijnlijke waterput werd aangetroffen. Het ging om een ronde donkerbruine-zwarte leemige opvulling in het gele-witte zand van de C-horizont. Er werden geen stenen omheen aangetroffen. De Waterput is grotendeels verwijderd om mogelijke verzakkingen van het huis te voorkomen. Voor de bouw van het huis stond er al een boerderij van zijn vader en grootvader. Mogelijk stamde deze boerderij uit de 17e eeuw. Deze boerderij was gebouwd over de locatie van de waterput. - Bij de bouw van de garage werden in het witte zand van de C-horizont twee parallellopende donkere banen gevonden. Mogelijk betreft het hier de resten van greppels.			
Sporen	Begin datering	Eind datering	
2 greppels/sloten	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat	
1 waterput/waterreservoir	Vroeg Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat	
Complexen	Begin datering	Eind datering	
1 complextype niet te bepalen	Mesolithicum	Nieuwe Tijd Laat	
1 complextype niet te bepalen	Vroeg Neolithicum A	Nieuwe Tijd Laat	

Bijlage 4. Bewoningsgeschiedenis van Nederland

Als aanvullende informatie wordt hieronder een algemene ontwikkeling van de bewoningsgeschiedenis van Nederland weergegeven.

Paleolithicum (tot circa 8800 v. Chr.)

De vroegste bewoningssporen in Nederland uit deze periode dateren uit de voorlaatste ijstijd, circa 300.000-130.000 jaar geleden. Waarschijnlijk hebben in de koudste fasen van de ijstijden in Nederland geen mensen geleefd. Daarentegen was bewoning in de warmere perioden wel mogelijk. De mensen die hier toen leefden trokken als jagers/vissers/verzamelaars rond in kleine groepen en maakten gebruik van tijdelijke kampementen. Veranderingen in het klimaat zorgden voor een veranderende flora en fauna. Tijdens de koude perioden bestond het groot wild onder meer uit rendieren, mammoeten, paarden en steppewisenten. Vooral op paarden en rendieren werd in het Laat Paleolithicum intensief jacht gemaakt. Tijdens de warmere perioden werd er onder andere op herten, wilde zwijnen en oerossen gejaagd.

Mesolithicum (circa 8800-4900 v. Chr.)

Rond de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen (circa 9000 v. Chr.) verbeterde het klimaat voor een langdurige periode. De gemiddelde temperatuur steeg, waardoor de variatie in flora en fauna (o.a. bosontwikkeling) toenam. De mens kreeg nu de mogelijkheid om meer gevarieerd te eten: vruchten en andere eetbare gewassen stonden nu vaker op het menu. Doordat de temperatuur steeg, trok het groot wild (met name rendieren) naar het noorden, en maakte plaats voor meer territorium gebonden klein wild, vogels en vissen. Door deze veranderende leefomstandigheden werd de jachttechniek aangepast. De vuursteen bewerkingstechniek hield met deze ontwikkeling gelijke tred. Er werden kleine vuursteenspitsen vervaardigd die als pijl- en harpoenpunt werden gebruikt. Met de stijging van de temperatuur begon het landijs te smelten en de zeespiegel te stijgen. Het tot dan toe droge Noordzee-Bekken kwam onder water te staan. De groepen jagers/vissers/verzamelaars wisselden nog wel van locatie maar exploiteerden kleinere gebieden. In het voorjaar viste men in de rivieren, tijdens de zomer leefde men voornamelijk langs de kust, waar naast vis en schaaldieren ook zeehonden als voedselbron dienden. In de herfst verzamelde men noten en vruchten, terwijl in de winter op onder meer pelsdieren werd gejaagd.

Neolithicum (circa 5300-2000 v. Chr.)

Aan het begin van deze periode gingen het jagen, vissen en verzamelen een steeds minder belangrijke rol spelen. Men ging nu zelf cultuurgewassen telen en dieren houden bij het kamp. Uit vondsten valt af te leiden dat het om twee groepen mensen gaat, enerzijds kolonisten met een vrijwel agrarische levenswijze, anderzijds om de autochtone mesolithische bevolking die een half agrarische levensstijl erop na gaat houden. Deze verandering ging gepaard met enkele technologische en sociale vernieuwingen zoals: het wonen op een vaste plek in een huis, het gebruik van vaatwerk van (gebakken) klei en de introductie van geslepen stenen dissels en bijlen. De bevolking groeide nu gestaag, mede door de productie van overschotten. Uit het Neolithicum zijn verschillende nu nog zichtbare grafmonumenten bekend, te weten grafkelders, hunebedden en grafheuvels.

Bronstijd (circa 2000-800 v. Chr.)

Het begin van dit tijdvak valt samen met het eerste gebruik van bronzen voorwerpen zoals bijlen. Vuurstenen werktuigen bleven, zij het minder, in gebruik. Het aardewerk uit deze periode is over het algemeen tamelijk zeldzaam. Vuursteenmateriaal uit de Bronstijd is meestal niet goed te onderscheiden van dat uit andere perioden. Lange tijd bleven bronzen voorwerpen zeer schaars binnen Nederlands grondgebied. Door het van nature ontbreken van de benodigde grondstoffen moest het brons worden geïmporteerd en ontstonden er handelscontacten over langere afstanden. Eén en ander had wel tot gevolg dat er binnen de bevolking grotere verschillen ontstonden door verschillen op basis van bezit. De grafheuveltraditie, die tijdens het Neolithicum haar intrede deed, werd in eerste instantie voortgezet, maar rond 1200 v. Chr. vervangen door begravingen in urnenvelden. Het gaat hier om ingegraven urnen met crematieresten waar overheen kleine heuveltjes werden opgeworpen, omgeven door een greppel. Een Kopertijd voorafgaand aan de Bronstijd wordt in Noordwest-Europa niet onderscheiden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Middellandse Zeegebied. Wel zijn uit het Laat Neolithicum koperen voorwerpen bekend.

IJzertijd (circa 800-12 v. Chr.)

In deze periode werden voor het eerst ijzeren voorwerpen vervaardigd. Voor de productie van werktuigen en wapens werd brons vervangen door ijzer. Er ontstond een inheemse ijzerproductie. Het gebruik van vuursteen voor het vervaardigen van werktuigen duurde nog in beperkte mate voort. Ten opzichte van de Bronstijd traden er in de aardewerktraditie geen radicale veranderingen op. Evenals in het Neolithicum en de Bronstijd woonden de mensen in verspreid liggende hoeven ('Einzelhöfe') of in nederzettingen bestaande uit maar enkele huizen; deze werden in een beperkt gebied nogal eens verplaatst. Op de hogere zandgronden ontstonden uitgebreide omwalde akkercomplexen (raatakkers). Opvallend zijn de verschillen in materiële welstand (bezit van metalen voorwerpen), die mogelijk op sociale ongelijkheid duiden. In de zogenaamde vorstengraven uit Zuid Nederland, met daarin luxe, geïmporteerde bijgaven, zijn vermoedelijk lokale of regionale autoriteiten begraven. De meeste begravingen vonden nog immer plaats in urnenvelden. Tijdens de IJzertijd werd het Friese kustgebied gekoloniseerd en ontstonden de eerste terpen.

Romeinse tijd (circa 12 v. Chr. - 450 n. Chr.)

Met de komst van de Romeinen eindigt de prehistorie en begint de geschreven geschiedenis. Aangezien de schriftelijke bronnen slechts een zeer fragmentarisch beeld schetsen, is men toch nog in belangrijke mate aangewezen op de archeologie als informatiebron. Een tijd lang diende het Nederlandse rivierengebied als uitvalsbasis voor veldtochten in het noorden van Germanië. In 47 n. Chr. werd de Rijn definitief als Romeinse rijksgrens ingesteld. Ter controle en verdediging van deze zogenaamde 'limes' werden langs de Rijn, tot diep in Duitsland, 'castella' (militaire forten) gebouwd.

De inheemse manier van leven handhaafde zich nog lange tijd. Wel werd, vooral na de opstand van de Bataven tegen de Romeinse overheersers in 69-70 n. Chr., de Romeinse invloed steeds duidelijker. In veel inheems-Romeinse nederzettingen was bijvoorbeeld, naast het eigen handgevormde aardewerk, Romeins importaardewerk in gebruik, dat op de draaischijf was vervaardigd. Er werden, vooral in Limburg, grootse villa's (Romeinse herenboerderijen) gebouwd, hetzij nieuw gesticht, hetzij ontwikkeld vanuit een bestaande inheemse nederzetting.

De Romeinen legden een voor die tijd al uitgebreide infrastructuur aan, waardoor het gebied steeds beter werd ontsloten. Op verschillende plaatsen ontstonden aanzienlijke nederzettingen, waarvan er enkele met een stedelijk karakter (zoals Nijmegen). De inheemse bevolking, ten noorden van de Limes, werd niet zo sterk beïnvloed door de

Romeinse aanwezigheid. Er was wel sprake van handelscontacten en het uitwisselen van geschenken. In de tweede helft van de derde eeuw ontstond, onder meer door invallen van Germaanse stammen, een instabiele situatie die met korte onderbrekingen voortduurde tot in de vijfde eeuw. Uiteindelijk leidde dit in het jaar 406 tot de definitieve ineenstorting van de grensverdediging langs de Rijn.

Middeleeuwen (circa 450-1500 n. Chr.)

Over de Vroege Middeleeuwen, vooral over het tijdvak 450-600 n. Chr., is relatief weinig bekend. Zowel historische bronnen als archeologische overblijfselen zijn schaars. De bevolkingsomvang was ten opzichte van de voorafgaande periode sterk afgenomen. De marktgerichte economie verdween en de mensen vielen terug op zelfvoorziening. De politieke macht was na het wegvallen van de Romeinse staatsorganisatie in handen gekomen van regionale en lokale hoofdlieden. Een gezaghebbende status was nu vooral gebaseerd op militair succes en materiële welstand. Deze instabiele periode wordt ook wel aangeduid als de 'tijd van de volksverhuizingen'.

Vanaf de 10^e – 11^e eeuw wordt een overheersende positie van de al dan niet adellijke grootgrondbezitters waargenomen. Dit vertaalt zich in nieuwe nederzettingvormen als mottes, kastelen en versterkte hoeven. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei, en mede dankzij gunstige klimatologische omstandigheden, werd een begin gemaakt met het ontginnen van woeste gronden als bos, heide en veen. Veel van de huidige dorpen en steden dateren uit deze periode. Door de aanleg van dijken en kaden werden laaggelegen gebieden beschermd tegen wateroverlast. De heersende rivaliteit tussen de vorsten leidde, in combinatie met een zwak centraal gezag, veelvuldig tot lokaal geweld, waarvan de bevolking vaak het slachtoffer werd. Door het aanleggen van burgen, schansen, landweren en wallen trachtte men zich te beveiligen.

Nieuwe tijd (1500-heden)

De Nieuwe tijd kenmerkt zich door een groot aantal veranderingen vooral op het gebied van mens- en wereldbeeld. Er is sprake van een Europese overzeese expansie wat leidt tot handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie. Er ontstaat een nieuwe wetenschappelijke belangstelling die resulteert in vele uitvindingen. Deze uitvindingen vormen de motor van de industriële revolutie. Er ontstaat een nationale staat die centraal bestuurd wordt. Als gevolg van deze ontwikkelingen neemt het belang en de omvang van steden toe en neemt de macht van adel af. Het grootste deel van de bevolking is niet meer werkzaam en woonachtig op het platteland maar in de steden. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei worden aan het eind van de 19^e tot het begin van de 20^e eeuw op grote schaal woeste gronden gecultiveerd. Door de industriële revolutie komen steeds meer producten beschikbaar voor steeds meer mensen waardoor de welvaart stijgt. In de Nieuwe tijd vindt er eveneens een hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid plaats, wat zich tot in het begin van de 20^e eeuw uit in de kunsten.

Bijlage 5. AMZ-cyclus

Het AMZ-proces

Archeologisch onderzoek in Nederland wordt in het algemeen uitgevoerd binnen het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het gehele traject van de AMZ omvat een aantal stappen die elkaar kunnen opvolgen, afhankelijk van het resultaat van de voorgaande stappen. Om inhoudelijke, prijs- en planningstechnische redenen kan er soms voor gekozen worden om bepaalde stappen gelijktijdig uit te voeren. Bovendien kan, indien reeds voldoende gegevens bekend zijn, een stap worden overgeslagen. Elke stap eindigt met een rapport met daarin een advies voor de vervolgstappen. Na elke stap wordt er een besluit genomen door de bevoegde overheid, gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek. Indien na een bepaalde stap blijkt dat geen nader vervolgonderzoek nodig is, wordt het archeologisch onderzoek afgesloten. Ook kan de bevoegde overheid besluiten dat een vindplaats van zo groot belang is, dat deze in situ behouden moet worden. Dan dienen de archeologische resten in de grond beschermd te worden door planaanpassing of planinpassing.

Het begint met het bepalen van de onderzoeksplicht. Gemeentelijke, provinciale en landelijke archeologische waardenkaarten geven aan of het plangebied in een gebied ligt met een archeologische verwachting. Indien dit het geval is, dan zal er in het kader van de planprocedure onderzoek verricht moeten worden om te bepalen of er archeologische waarden binnen het plangebied aanwezig zijn. Hiermee start de zogenaamde AMZ-cyclus (zie schema).

De eerste fase: Bureauonderzoek

Elk archeologisch onderzoek begint met een bureauonderzoek. Dit heeft tot doel het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen het plangebied om tot een gespecificeerd verwachtingsmodel te komen, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van een eventuele vervolgstap.

De tweede fase: Inventariserend VeldOnderzoek (IVO)

Het doel van een IVO is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel. Het IVO moet informatie geven over de aan- of afwezigheid, de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

Inventariserend Veldonderzoek; Booronderzoek en Veldkartering

Door een booronderzoek kan er een goede inschatting gemaakt worden van de kans op archeologische waarden (grondsporen en daarmee samenhangende voorwerpen). Bij het booronderzoek is een onderscheid aangebracht in een verkennende, karterende en waarderende fase. De verkennende fase heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze. Op deze manier worden kansarme zones uitgesloten en kansrijke zones geselecteerd voor de volgende fasen. Tijdens de karterende fase wordt het onderzoeksgebied systematisch onderzocht op de aanwezigheid van archeologische vondsten of sporen. De waarderende fase sluit aan op de karterende fase. Het waarnemingsnet kan verdicht worden om de horizontale begrenzing, ligging en omvang van archeologische vindplaatsen vast te stellen.

Een veldkartering wordt uitgevoerd wanneer vondsten of sporen aan de oppervlakte worden verwacht en zichtbaar zijn op het moment dat het onderzoek uitgevoerd wordt. Dit type onderzoek bestaat uit het systematisch belopen van het maaiveld van het plangebied.

Inventariserend Veldonderzoek; Proefsleuven

Als uit vooronderzoek blijkt dat binnen het plangebied archeologische resten aangetroffen kunnen worden kan de bevoegde overheid beslissen tot een proefsleuvenonderzoek. Proefsleuven zijn lange sleuven van minimaal twee tot vijf meter breed die worden aangelegd in de zones waar in de voorgaande onderzoeksfase aanwijzingen voor vindplaatsen zijn aangetroffen. De KNA schrijft voor dat bij een dergelijk onderzoek minimaal 5% van het te verstoren gebied onderzocht dient te worden.

Variant archeologische begeleiding

Als het vooronderzoek niet voldoende informatie heeft opgeleverd om de archeologische waarde van de archeologische resten te bepalen en indien proefsleuvenonderzoek door praktische redenen niet uitvoerbaar is, kan besloten worden tot proefsleuven variant archeologische begeleiding van de sloop- of graafwerkzaamheden. Dit betekent dat archeologen bij het graafwerk aanwezig zijn om het werk te volgen en eventuele resten te documenteren. Wanneer tijdens de werkzaamheden vondsten (van hoge archeologische waarde) naar boven komen, die aanleiding geven tot nader onderzoek, kan alsnog besloten worden om tot een opgraving over te gaan.

De derde fase: Opgraven

Indien de archeologische resten niet in situ bewaard kunnen blijven, maar wel van belang zijn voor de wetenschap, kan de bevoegde overheid besluiten over te gaan tot een opgraving. Het doel hiervan is volgens de KNA het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden, die van belang is voor kennisvorming over het verleden.

Variant archeologische begeleiding

Als het vooronderzoek niet voldoende informatie heeft opgeleverd om de archeologische waarde van de archeologische resten te bepalen, kan besloten worden tot een opgraving variant archeologische begeleiding van de sloop- of graafwerkzaamheden. Dit betekent dat archeologen bij het graafwerk aanwezig zijn om het werk te volgen en eventuele resten te documenteren. Wanneer tijdens de werkzaamheden vondsten (van hoge archeologische waarde) naar boven komen, die aanleiding geven tot nader onderzoek, kan alsnog besloten worden om tot een opgraving over te gaan.

